

DOI: 10.30520/tjsosci.1002451

TÜRKİYE, ÇİN VE JAPONYA’NIN EĞİTİMDE ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

*A COMPARISON OF TURKEY, CHINA AND JAPAN IN TERMS OF EDUCATIONAL
POLICIES*

Muammer MARAL¹

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türkiye, Çin ve Japonya’da eğitimde özelleştirme politikalarını karşılaştırmak ve eğitimde özelleştirme politikaları açısından bu ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyarak politika yapıcılara ve araştırmacılara yeni bir bakış açısı sunmaktır. Bu çalışmada betimsel tarama modeli, doküman incelemesi ve karşılaştırmalı eğitim yöntemlerinden Bereday metodu kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında Dünya Bankası, OECD, UNICEF, MEB, YÖK ve TÜİK raporları ve veri tabanlarının yanında MEB, MEXT (Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı), MOE (Çin Eğitim Bakanlığı), MOJ (Çin Yasa ve Yönetmelikler Veri Tabanı) resmi internet sitelerinden ve yapılmış bilimsel çalışmalar kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Türkiye’de eğitim halen bir kamu hizmeti olarak algılanmakta ve eğitim büyük oranda devlet tarafından sağlanmaktadır. Ancak Türkiye’de okul öncesi hariç tüm kademelerde özel okul oranı ve öğrenci oranı yıldan yıla artış göstermiştir. Türkiye’de özel okul ve öğrenci sayısı oranları en fazla okul öncesinde, en az ilkokul kademesinde; Japonya’da en fazla mesleki ve teknik eğitim kademesinde en az ilkokul kademesinde; Çin’de ise en fazla okul öncesi en az ilkokul kademesindedir. Türkiye, Japonya ve Çin’e göre Gayri Safi Yurt İçi Hasıla’dan eğitime daha fazla pay ayırmaktadır. Eğitim finansmanı olarak özel sektörün payı Japonya’da Türkiye ve Çin’den daha fazladır. Japonya, Türkiye ve Çin’e göre özelleştirmenin daha fazla etkisinde kalmıştır. Her üç ülkede de eğitim finansmanının çoğunluğu devlet tarafından karşılanmaktadır. Japonya’da eğitim finansmanı olarak özel sektörün payı Türkiye ve Çin’den daha fazladır. Her üç ülkede de eğitimde özel sektörü teşvik etmek amacıyla yasal dayanak oluşturulmuş ve eğitimde özel sektör teşvik edilmiştir. Eğitimde özelleştirmenin diğer ülkelerdeki iyi örnekleri ele alınarak incelenmesi, avantaj ve dezavantajlarının doğru ve mantıklı bir çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca özel okulların kalitesinden ödün vererek, yalnızca kâr odaklı ticarethanelere dönüşmesi engellenmelidir. Hem devlet okullarında hem de özel okullarda kalite ön planda tutulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: eğitim, özelleştirme, politika, Türkiye, Japonya, Çin.

¹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çalıştığı Kurum: Milli Savunma Üniversitesi, muammermaral@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2055-5711

ABSTRACT

The aim of this research is to compare the education privatization policies in Turkey, China and Japan and to present a new perspective to policy makers and researchers by revealing the similarities and differences between these countries in terms of education privatization policies. In addition to the World Bank, OECD, UNICEF, MEB, YÖK and TUIK reports and databases, MEB, MEXT (Japan Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology), MOE (Chinese Ministry of Education), MOJ (Chinese Laws and Regulations Data Collection) Base) official websites and scientific studies were used. According to the results of the research, education in Turkey is still perceived as a public service and education is largely provided by the state. However, the rate of private schools and students at all levels except pre-school in Turkey has increased from year to year. The ratio of the number of private schools and students in Turkey is highest at pre-school level and at least at primary school level, in Japan at least at primary school level in vocational and technical education, and at least at primary school level in China. Compared to Japan and China, Turkey allocates a higher share of Gross Domestic Product to education. The share of the private sector as education financing is higher in Japan than in Turkey and China. Japan has been more affected by privatization than Turkey and China. In all three countries, the majority of education funding is provided by the state. The share of the private sector in education financing in Japan is higher than in Turkey and China. In all three countries, a legal basis has been established to encourage the private sector in education and the private sector has been encouraged in education. Privatization in education should be examined by taking good examples from other countries and its advantages and disadvantages should be evaluated in a correct and logical framework. In addition, private schools should be prevented from turning into profit-oriented businesses by compromising their quality. Quality should be prioritized in both public and private schools.

Keywords: education, privatization, policy, Turkey, Japan, China.

1. Giriş

Küreselleşme ile birlikte ülkeler birbirine bağımlı hale gelmiş, siyasi, ekonomik, politik, hukuki alanda birçok yenilik ve değişimler yaşanmış, dünya etkileşiminin daha yoğun yaşandığı bir yer haline gelmiştir. Böyle bir ortamda ülkelerin bir arada yaşaması belirli hak ve sorumlulukların doğmasına neden olmuş ve birçok alanda uluslararası kurum ve kuruluş oluşturulmuştur. Ayrıca gerek özel sektör gerekse kamuda bir değişim süreci başlamıştır ve bu süreç günümüzde halen devam etmektedir. Kamunun hakimiyet alanı zaman geçtikçe azalmış ve özel sektörün alanı genişlemiştir. Küreselleşmenin etkisiyle meydana gelen bu değişim süreci, özelleştirme kavramını gündeme getirmiş ve güçlendirmiştir. Özelleştirme birçok ülkede farklı alanlarda doğal olarak kendisini göstermiş bir gerçekliktir. Özellikle ekonomik ve toplumsal alanda birçok kurum ve kuruluşa yönelik ülke politikalarında değişim yaşamıştır. Katı, geleneksel devletçi yapılar yumuşamış, kısmen terk edilmiş, özelleştirme birçok alanda uygulanmıştır. Bu değişimi yaşayan alanlardan birisi de eğitimidir.

Son otuz yılda eğitimde özelleştirme fikri dünyada birçok devlet tarafından benimsenmiş ve misyonlarının pazar ideolojilerine ve ekonomik çıkarlarına yakınlığından kaynaklanan özelleştirmeye belirli hükümetler arası kuruluşlar destek vermiştir. Ancak bazı ülkelerde eğitimde özelleştirmeye sıcak bakılmayarak eğitim bir kamu hizmeti olarak görülmüş ve eğitim büyük oranda devlet tarafından sunulmuştur. Bu çalışmada özelleştirme kavramına genel olarak değinilerek, Türkiye, Çin ve Japonya'da eğitimde özelleştirme politikalarına

bakılmış ve Türkiye, Çin ve Japonya üçgeninde eğitimde özelleştirme bağlamında karşılaştırmalar yapılarak özelleştirme politikalarına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Literatürde birçok ülke özelleştirme açısından karşılaştırılmıştır. Ancak PISA, TIMMS ve PIRLS gibi uluslararası sınavlarda son yıllarda ön plana çıkmış olan ve dünyanın en başarılı üniversiteleri sıralamasında birçok üniversitesi bulunan Çin ve Japonya'nın özelleştirme politikaları açısından incelenmesi ve Türkiye ile karşılaştırılması önem taşımaktadır. Bu araştırma ile eğitim politika yapıcılarına yeni bir bakış açısı sunulması ve literatüre yeni bir katkı sunularak gelecek araştırmalara bir alt yapı sağlaması hedeflenmiştir.

1.1. Eğitimde Özelleştirme

Özelleştirme mal veya hizmet üretiminde bulunan kamuya ait işletmelerin kişilere veya özel kurumlara devredilmesidir. Özelleştirme, devlet tarafından yürütülen bir faaliyetin alanının veya işletmenin şahıslara, şirketlere, kuruluşlara satılması, devredilmesi veya devletin bu faaliyet alanından çekilerek yerini diğerlerine bırakmasıdır (Boursma, 2002).

Eğitimde özelleştirmenin farklı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepler şu şekilde sıralanabilir: ailelerin devlet okullarının sunduğu eğitimden memnun olmayıp daha fazlasını talep etmesi, küreselleşme ile birlikte devletlerin daha esnek, daha kapsamlı ve daha etkili bir eğitim sistemi oluşturmaya çalışması (Belfield ve Levin, 2002), devlet harcamalarındaki devam eden ve sürdürülemez artış, devletin halk tarafından istenen hizmetlerin maliyetlerini karşılayamamasından ya da hizmetlerin sağlanmasında devlete olan bağımlılığı azaltma, öğrenci talebini karşılama, özel okulların daha fazla verimlilik ve etkinliğe katkıda bulunacağı düşüncesi, ailelere bir seçenek sunma gibi faktörler eğitimde özelleştirmenin nedenleri arasında gösterilmektedir (Rizvi, 2016). OECD ülkelerinde ilköğretimden yükseköğrenime kadar toplam kamu harcaması, OECD ülkeleri genelinde toplam hükümet harcama ortalamalarının yüzdesi olarak yaklaşık %7 ila %17 arasında değişmektedir (OECD, 2021). Dünya Bankası'nın verilerine göre OECD ülkelerinin eğitime yönelik kamu harcamaları, 1989 yılında gayri safi yurt içi hasılanın %4,45'ini oluştururken, 2009 yılında bu oran %5,46'ya çıkmıştır (World Bank, 2021a). Dolayısıyla eğitime yönelik kamu harcamalarının artması devletin özelleştirmeye yönelmesinde bir etken olabilir.

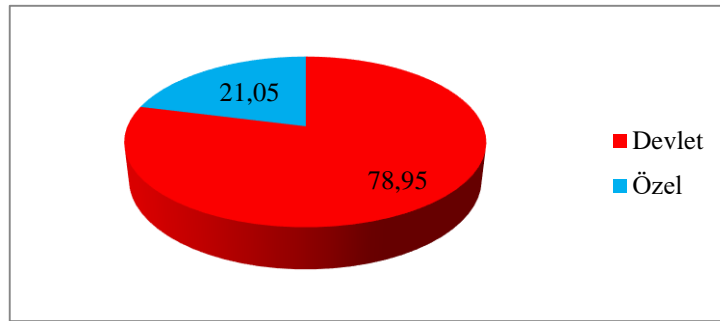
Eğitimde özelleştirme devletin eğitim hizmetine daha az karışmasını ve eğitim üzerine denetim uygulamasını kapsamaktadır. Eğitimde özelleştirme, özel sektörün eğitim alanında daha fazla yer bulmasını ifade etmektedir. Özelleştirme ile birlikte devletin finans, yönetim ve müfredat konularındaki müdahalesi azalmakta, yerel yönetimler ve özel sektörün bu alandaki etkinliği artmaktadır (Kishan, 2008). Eğitimde özelleştirme; eğitim sisteminin yapısına, hizmetlerin sunulmasına, müfredata, yönetim yapısına, öğrenci performansının ne şekilde ölçüleceğine, öğretmenlerin, öğrencilerin ve okulun hangi yolla değerlendirileceğine ilişkin değişiklikler yapmaktadır (Ball ve Youdell, 2002).

Belfield ve Levin (2002)'e göre, eğitimde özelleştirme üç şekilde yapılmaktadır. Bunlar özel fon, para desteği ve özel düzenlemeler şeklindedir. Özel fonda eğitim, özel mülkiyete ait olan ve yönetilen okullar ve üniversiteler gibi özel kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Burada eğitimin devlet kurumları tarafından sağlanmasına ihtiyaç yoktur. Para desteğinde eğitim, hükümet yardımlarından ziyade özel kişiler tarafından finanse edilmektedir. Bu sistemde özel okullar aileler tarafından öğrenim ücretleri ile doğrudan desteklenmekte ancak çoğu durumda hem aileler hem de hükümet maliyeti paylaşmaktadır. Özel düzenlemede ise, eğitim hizmetleri öğrenciler ve aileler gibi doğrudan bu hizmeti alanlar tarafından izlenebilmektedir. Aileler ve öğrenciler ya düşük kalitedeki okullara kaydolmayı reddederek ya da daha iyi eğitim hizmetleri talep ederek yeterli standartlardaki eğitimi garantiye almak isteyebilir.

Ayrıca hükümetler eğitimi düzenleyebilir. Devletler genellikle zorunlu eğitim yasalarını belirler ve okul performansını denetimler, kontrol sistemleri ve hesap verebilirlik yapıları ile takip ederler.

Eğitimde özelleştirmenin bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Bunlar arasında, özelleştirme sonucu eğitimin faaliyet alanı özelliğini kaybetmesi ve bir sektör haline gelmesi (Dikkaya ve Özyakışır, 2006), ekonomik düzeyi iyi olan ailelerin çocuklarının özel okullardan yararlanması sonucu eğitimde fırsat eşitliğinin azalması (Sayılan, 2006), özel sektörün devlet okullarının ulaşamayacağı kaliteye ulaşması, özel okulların yoksul ailelerin çocuklarını okullarına kabul etmekten kaçınması (Arora, 2020) sayılabilir. Bu dezavantajların yanında eğitimde özelleştirmenin avantajları da bulunmaktadır. Özel okullarda veliler ve öğrenciler tarafından değerlendirmeler yapılabilir. Veliler, çocuklarına verilen eğitimlerin beklentileri karşılama durumunu belirtebilir. Özelleştirme ile veliler okula ilişkin söz hakkına sahip olmaktadır. Aileler, çocuklarının gidebilecekleri okulu özgürce seçme hakkına sahiptir. Devlet, okul üzerinde kontrol ve denetim mekanizmaları kurabilmektedir. Bunların yanında devlet okulları, devletin belirlediği müfredatı belirli bir plan ve program ile sunmak zorundadır. Bu durum zaman zaman aşırı bürokrasiyi, katı kuralları meydana getirmektedir. Özelleştirme ile okullar daha esnek ve etkili olmakla birlikte öğrencilerin ve öğretmenlerin isteklerine cevap verebilmektedir. Özelleştirme ile okullar, tekel konumundan çıkmakta ve rekabet ortamı doğmaktadır. Okullar özel öğrencileri çekebilmek için birçok alanda yenilik ve fırsat sunmaktadır. Bu durum özel okullar arasında rekabetin artmasını sağlamaktadır. Bu rekabet, eğitimin verimliliği ve etkinliğinin artmasını, yeni özel okulların açılmasını ve eğitimde yerleşmeyi sağlamaktadır (Belfield ve Levin, 2002). Eğitimde özelleşmenin avantajlarından birisi de devletin eğitim yükünün azalmasıdır. Özelleştirme ile devlet, bazı sorumluluklarını özel sektöre devretmektedir. Eğitimin özelleşmesi ile birlikte devletin ekonomik yükünün yanında, eğitim hizmeti için gereken diğer tüm iş ve işlemlerin (personel alımları, bürokratik işler, organizasyon işleri vb.) de özel sektöre kayması sağlanmaktadır. Ancak, yine de eğitim birçok ülkede en önemli gider kalemidir. Grafik-1 bu duruma örnek olarak verilmiştir.

Grafik 1. 2019 Yılı Türkiye'de Eğitimin Finansmanı (%)



Kaynak: TÜİK (2019)

(Grafik, verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Grafik-1'de 2019 yılında Türkiye'de okul öncesinden yükseköğretime kadar olan eğitim harcamaları kaynak türüne göre verilmiştir. Buna göre eğitime yapılan toplam harcamanın %78,95'i devlet tarafından, %21,05'i ise özel sektör tarafından finanse edilmektedir. Bu durum eğitimde özelleştirmenin devletin ekonomik yükünü azalttığını göstermektedir.

OECD (2016a)'nin raporu incelendiğinde görülmektedir ki ülkelerin her biri eğitimin özel ve genel amaçlarına ulaşabilmek için milli gelirlerinden belirli oranlarda eğitime pay

ayırılmaktadır. Ülkelerin eğitime ayırdıkları pay, ülkenin gelişmişlik seviyesi, eğitime verdiği önem, ülkenin eğitim amaçları gibi birçok değişkenden etkilenecek şekilde değişime uğramaktadır. Kimi ülkelerde eğitim bir kamu hizmeti olarak görülmemekte ve eğitim finansmanı büyük oranda devlet tarafından sağlanmaktadır. Bazı ülkelerde eğitim finansmanı devlet tarafından sağlanmakla birlikte çeşitli şekillerde eğitimde özelleştirme yoluna gidilerek eğitimde özel sektörün payı artırılmaktadır.

OECD'nin 2017 verilerine göre OECD ülkelerinde ortalama olarak eğitimin finansmanının %71,4'ü doğrudan devlet tarafından sağlanmaktadır. Ancak oran olarak ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Kore, Japonya, ABD, Birleşik Krallık, Avustralya, Şili'de eğitim finansmanında özel sektörün payı daha çok iken Finlandiya, Avusturya, İsveç ve daha birçok ülkede eğitim finansmanının neredeyse tamamına yakını devlet tarafından karşılanmaktadır. Bu durum ülkeler arasında eğitimde özelleştirmeye yönelik farklı politikaların izlendiği, eğitimde özelleştirmeye farklı açılardan bakıldığını göstermektedir (OECD, 2020).

Kamu-özel okul ayrımı ile birlikte eğitim yönetiminde de ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Örnek olarak; Kore, Belçika, Hollanda ve İrlanda'da okullar özel sektör ağırlıklı işletilirken, Finlandiya, ABD, Rusya, Türkiye'de ise okullar kamu tarafından yönetilmektedir. PISA sınavında başarılarıyla bilinen Finlandiya'da eğitim finansmanı ve yönetimi kamu tarafından sağlanırken, yine bu sınavlarda başarı gösteren Kore'de eğitim finansmanı ağırlıklı olarak özel sektör tarafından ve okulların yönetiminin yarıya yakını özel sektör tarafından işletilmektedir. Bu durum eğitim sisteminde özel veya kamu tarafından yönetilen veya finanse edilen okulların başarı açısından tek başına yeterli ve somut bir gösterge olmadığını ortaya koymaktadır (Woessmann, 2006).

Woessman (2006), kamu-özel işbirliğinin öğrenci başarısına etkisini PISA sınav sonuçları bağlamında değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda özel sektör tarafından işletilen okulların kamu tarafından yönetilen okullardan daha başarılı olduğu; kamu tarafından finanse edilen okulların ise, özel sektör tarafından finanse edilen okullardan daha başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. 2018 PISA sınav sonuçlarına göre; en başarılı ülkelere bakıldığında ilk sıralarda Çin, Estonya, Kanada, Finlandiya, İrlanda, Kore gelmektedir. Bu ülkeler arasında Çin, Finlandiya, Kanada'da eğitim finansmanı ve yönetimi bakımından kamu okulları ağırlıktayken; İrlanda'da eğitimin finansmanında kamunun ağırlığı, işletmesinde ise özel sektör ağırlığı bulunmaktadır. Kore'de ise, hem finansman hem de okul yönetiminin yarısı özel sektör tarafından sağlanmaktadır. Bu durum özelleştirme ile akademik başarı arasında doğrudan bir ilişki olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Bir başka araştırmada Sakellariou (2016) tarafından 40 ülkenin PISA sonuçları değerlendirilmiş ve araştırmanın sonucunda devlet okullarının da sübvans edilen özel okullar kadar başarılı olduğunu, kamu okullarının bağımsız okullardan daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum özel ve kamu okulları arasında anlamlı düzeyde başarı farkının olmadığını göstermiştir. Dronkers ve Robert (2008), 2000 yılında yapılan PISA sonuçlarını baz alarak 22 ülkedeki özel ve kamu okulları arasında başarı farklılığının olup olmadığını araştırmış ve araştırmasında devlete bağlı olan özel okullardaki (genellikle dini okullar) öğrenciler, devlet okullarından daha başarılı; devlet okullarındaki öğrencilerin ise bağımsız özel okullardaki öğrencilerden daha başarılı olduğunu bulmuştur. Corbanaro (2006), Lubienski ve Lubienski (2006) araştırmalarında devlet okullarının daha başarılı ya da özel okullarla aynı düzeyde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tüm bu sonuçlar eğitimde özelleştirmenin tek başına eğitimde başarıyı getirmeyeceğini göstermektedir. Bu nedenle ülkeler eğitimde özelleştirme politikalarını düzenlerken özelleştirmenin eğitimde başarı getiren yegane araç olmadığını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye, Çin ve Japonya’da eğitimde özelleştirme politikalarını karşılaştırmak ve eğitimde özelleşme politikaları açısından bu ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyarak politika yapıcılara ve araştırmacılara yeni bir bakış açısı sunmaktır. Bu üç ülkede eğitimde finans sağlayıcıları, özel okulların eğitim sistemi içindeki oranları, özel sektöre yönelik devlet politikaları incelenecek ve karşılaştırmalar yapılacaktır. Özellikle uluslararası sınavlarda başarı gösteren ve en başarılı üniversiteler arasında birçok üniversitesi yer alan Japonya ve Çin’in Türkiye ile karşılaştırılması özelleştirme politikalarına yönelik yeni bir bakış açısını ortaya çıkarması hedeflenmiştir. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranacaktır:

- Türkiye, Çin ve Japonya’nın eğitim finansmanında ve öğrenci başarısında Dünya’daki konumu neresidir?
- Türkiye, Çin ve Japonya’da eğitim finansmanında özel sektörün rolü nedir?
- Türkiye, Çin ve Japonya’da eğitimde özel okulların rolü nedir?
- Türkiye, Japonya ve Çin’de eğitimde özelleştirmeye yönelik devlet tarafından hangi politikalar izlenmektedir?

2. Yöntem

Bu çalışmada betimsel tarama modeli, doküman incelemesi ve karşılaştırmalı eğitim yöntemlerinden Bereday metodu kullanılmıştır. Bereday metodu dört basamak üzerine kurulu bir karşılaştırmalı eğitim araştırması yöntemidir. Bunlardan birincisi, betimleme ve veri toplama basamağıdır. Bu basamakta seçilen ülkelerin karşılaştırılacağı alana ilişkin veriler toplanır ve betimsel bir şekilde sunulur. İkinci basamak, ülkelerin incelenecek eğitim alanı ile ilgili verilerin analizi aşamasıdır. Üçüncü basamak, karşılaştırma kriterlerinin belirlenmesi ve ön karşılaştırma yapılmasıdır. Son basamak ise karşılaştırmaların verilerin yorumlanması aşamasıdır (Manzon, 2014; Mbozi, 2018). Bu çalışmada öncelikle Türkiye, Çin ve Japonya’nın eğitimde özelleştirme politikalarının karşılaştırılmasına olanak sağlayacak verilerin hangileri olacağına karar verilmiştir. Eğitimin finansmanı, özel okul ve öğrenci oranları, özelleşmeyi teşvik edici unsurlar olarak üç faktör belirlenmiş, bunlara ilişkin veriler toplanmış ve betimsel olarak sunulmuştur. Ardından bu veriler grafikler ve metinsel desteklerle desteklenerek analiz edilmiştir. Üç ülke eğitim finansmanı, özel okul ve öğrenci oranları, özelleştirmeyi teşvik edici unsurlar boyutlarında ayrı bir başlık altında karşılaştırılmış ve ülkelerin eğitimde özelleştirme politikalarına yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışmada Dünya Bankası, OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü), UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), YÖK (Yükseköğretim Kurulu) ve TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) raporları ve veri tabanlarından elde edilen nicel veriler ile birlikte MEB, MEXT (Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı), MOE (Çin Eğitim Bakanlığı), MOJ (Çin Yasa ve Yönetmelikler Veri Tabanı) resmi internet sitelerinden ve yapılmış bilimsel çalışmalardan elde edilen nitel veriler birlikte kullanılmıştır. İstatistiksel verilerin analizinde frekans, yüzde gibi betimsel istatistikler kullanılmış, nicel veriler tablolar ve grafikler kullanılarak sunulmuş ve yorumlanmıştır. Nitel veriler ise bazı durumlarda doğrudan aktarma yapılarak betimsel bir yaklaşımla analiz edilerek sunulmuştur. Elde edilen verilerin doğru bir şekilde karşılaştırılabilmesi için, özellikle üç ülkenin birlikte karşılaştırıldığı durumlarda, yukarıda sözü edilen veri kaynaklarından elde edilen, her üç ülkeye ait verilerin mevcut olduğu yıllar esas alınmıştır. Ülkeler arasında karşılaştırmaların doğru bir şekilde sunulabilmesi için her üç ülkenin de en güncel verilerinin bulunduğu, uluslararası olarak güvenilir kabul edilen Dünya

Bankası, UNICEF, OECD, UNICEF raporları ve veri tabanlarından elde edilen veriler kullanılmıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubunu Türkiye, Çin ve Japonya oluşturmaktadır. Japonya'nın seçilmesinin temel sebebi, PISA, TIMMS ve PIRLS sınavlarında başarılı olmaları, dünyanın en başarılı üniversiteleri arasına birçok üniversitenin girmiş olması ve dünyada eğitimde en başarılı ülkelerden biri kabul edilmiş olmasıdır. Çin'in seçilmesinin sebebi ise son yıllarda PISA, TIMMS ve PIRLS sınavlarında göze çarpan gelişme göstermeleridir.

3. Bulgular

Araştırmanın bulguları temel olarak dört başlık altında sunulmuştur. İlk üç başlıkta ayrı ayrı Türkiye, Japonya ve Çin'de eğitimin finansmanın genel durumu, eğitim kademelerine göre özel okul ve öğrenci oranları, eğitimin finansmanında özel sektörün payı verilmiş ve ardından eğitimde özelleştirmeye yönelik devlet politikaları sunulmuştur. Bulguların sunumunda Bereday yöntemine uygun olarak ön karşılaştırmalar yapılmıştır. Son başlık altında ise üç ülkenin eğitimde özelleştirme politikaları karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

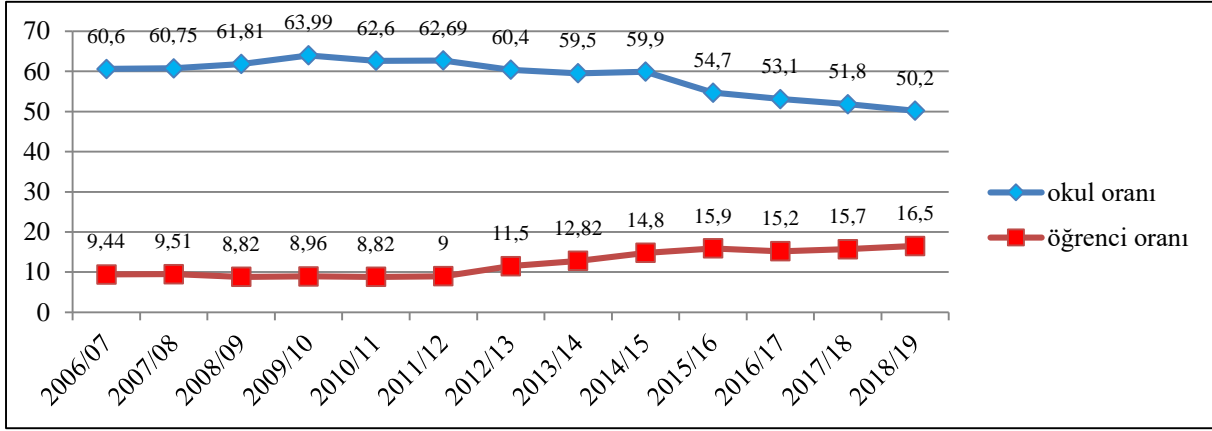
3.1. Türkiye'de Eğitimde Özelleştirme

Türkiye, 2012 PISA sınavında 44., 2015'te 52. ve son yapılan 2018 sınavında ise 40. Sırada yer almış bir ülkedir (OECD, t.y.). Türkiye'nin QS dünya üniversiteler sıralamasına göre ilk 1000'de 9 üniversitesi bulunmaktadır (QS, 2021). Ortalama kişi başı gelirden dünyada 68. sırada yer almaktadır (World Bank, 2021b). Gayri safi yurt içi hasıla bakımından 19. Sırada yer almaktadır (World Bank, 2021c). Türkiye'de zorunlu eğitim 12 yıldır. Okul öncesi eğitimi zorunlu eğitim kapsamında yer almamaktadır. İlk 4 yıl ilköğretim, ikinci kademe ortaokul 4 yıl ve üçüncü kademe olan ortaöğretim 4 yıl olarak düzenlenmiştir. Yükseköğretim ise 17 yaş ve üzeri bireyleri kapsamakla birlikte devlet ve vakıf üniversitelerinden oluşmaktadır. Yükseköğretimde önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programları bulunmaktadır (MEB, 2018a).

Türkiye'de eğitimde özelleştirmeye yönelik son yıllarda ciddi bir ilerleme söz konusudur. Okul öncesinden yükseköğretime kadar olan tüm eğitim kademelerinde özel sektörün payı yıldan yıla artmaktadır. Türkiye'de öğrenci sayısı her geçen yıl artmakta, buna bağlı olarak eğitim yatırımları da bu doğrultuda sürekli olarak artış göstermektedir. Devletin önemli gider kalemlerinden olan eğitim hizmetinin bu denli artması ve dolayısıyla devletin eğitim yükünü hafifletmek istemesi, ailelerin okul seçiminde özgür olmak istemeleri, çocuklarının özel okullarda istedikleri nitelikte eğitim alabileceğini düşünmeleri, devlet okulunda sunulan imkanların özel okullara göre daha düşük seviyede olduğu algısı, sınıfların kalabalık olması vb. nedenlerden dolayı Türkiye'de aileler öğrencilerini özel okullara yönlendirmektedir. Bu nedenle okul öncesi okullar hariç yükseköğretime kadar olan tüm eğitim kademelerinde özel okulların oranı genel olarak artış göstermiştir.

Grafik-2'de 2006 yılından 2019 yılına kadar olan 14 yıllık dönemde Türkiye'de özel okul öncesi eğitim kurumları ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin toplam okul öncesi kademedeki oranı verilmiştir.

Grafik2.Türkiye’de Özel Okul Öncesi Kurumların ve Bu Kurumlarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Yıllara Göre Oranı (%)



Kaynak: (MEB-SGB, 2007-2019)

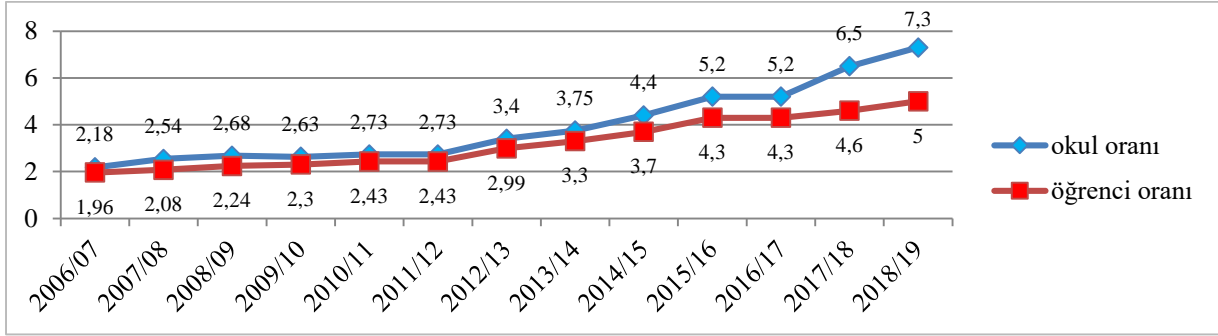
(Grafik, verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Grafik-2’ye göre Türkiye’de toplam okul öncesi eğitim kurumlarının yarısından fazlasını özel okullar oluşturmaktadır.

Türkiye’de sadece okul öncesi eğitim kademesinde özel okul sayısı devlet okul sayısından daha fazladır. Ancak dikkati çeken bir husus, okul öncesi özel okulların sayısı toplamın yarısını oluştururken, bunun karşılığında öğrenci oranı oldukça düşüktür. Bu durum özel okul sayısı fazla bile olsa hizmetin büyük çoğunluğunun devlet tarafından sağlandığını göstermektedir. Bunun yanında özel okullarda öğrenci sayısının az olması, devlet okullarının daha büyük ve sınıfların daha kalabalık olması ile ilişkilendirilebilir. Bu durumun oluşmasındaki diğer bir sebep olarak ailelerin çocuklarını özel okula gönderebilecek ekonomik imkana sahip olmaması gösterilebilir. Özel okul öncesi kurumlarının oranı yıldan yıla azalmaktadır. Ancak bu durum, Türkiye’de okul öncesi eğitimde okullaşma oranının artması ve okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesi hedefine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda devlet okullarının sayısının artması ile ilişkilendirilebilir. Özel okul öncesi kurumların oranının yıldan yıla azalması okul öncesi özel okul sayısının azaldığını göstermemektedir. Tam aksine Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır (MEB-SGB, 2007-2019). Bunların yanında okul oranında düşüş olmasına rağmen öğrenci oranındaki az da olsa artış dikkati çekmektedir. Bu durum özel okul öncesi kurumlarda okul başına öğrenci sayılarının arttığını göstermektedir.

Grafik-3’te özel ilkokulların ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin toplam ilkokul kademesindeki oranının yıllara göre değişimi verilmiştir.

Grafik 3. Türkiye’de Özel İlkokulların ve Bu Okullarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Yıllara Göre Oranı (%)



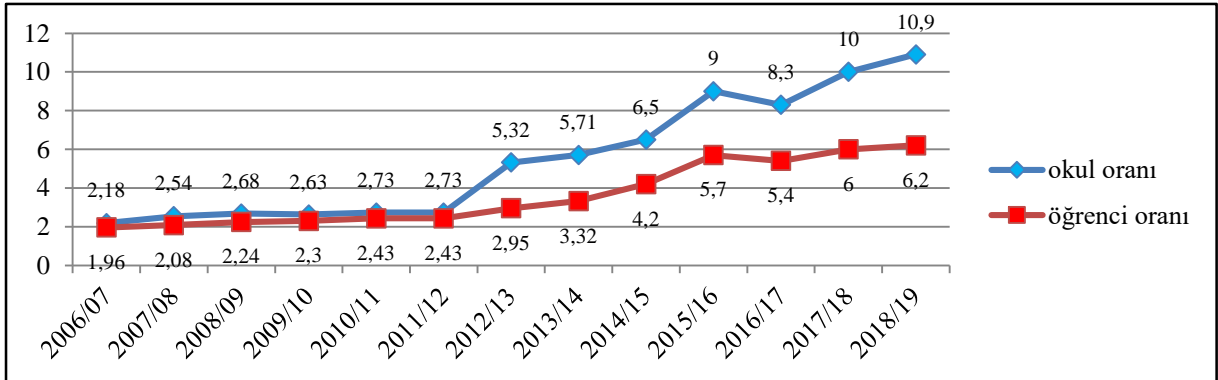
Kaynak: (MEB-SGB, 2007-2019)

(Grafik, verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Grafik-3’e göre bütün eğitim sistemi içerisinde özel ilkokulların oranı; son 14 yılda 3 katından fazla artmıştır. Bu oranının artmasına paralel olarak özel ilkokullarda öğrenim gören öğrenci oranlarında da artış görülmektedir. Bu kademede özel sektörün ağırlığı yıldan yıla artmakla birlikte ilkokulda halen devlet okullarının ağırlığı dahafazladır. Çünkü, grafikteki veriler okul öncesi özel okulların ve öğrencilerin toplam okul öncesi kademedeki oranını göstermektedir. Dolayısıyla oranların kalan kısmı devlet okullarının ve öğrencilerin oranını temsil etmektedir.

Grafik-4’te özel ortaokulların ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin toplam ortaokul kademesindeki oranının yıllara göre değişimi verilmiştir.

Grafik 4. Türkiye’de Özel Ortaokulların ve Bu Okullarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Yıllara Göre Oranı (%)



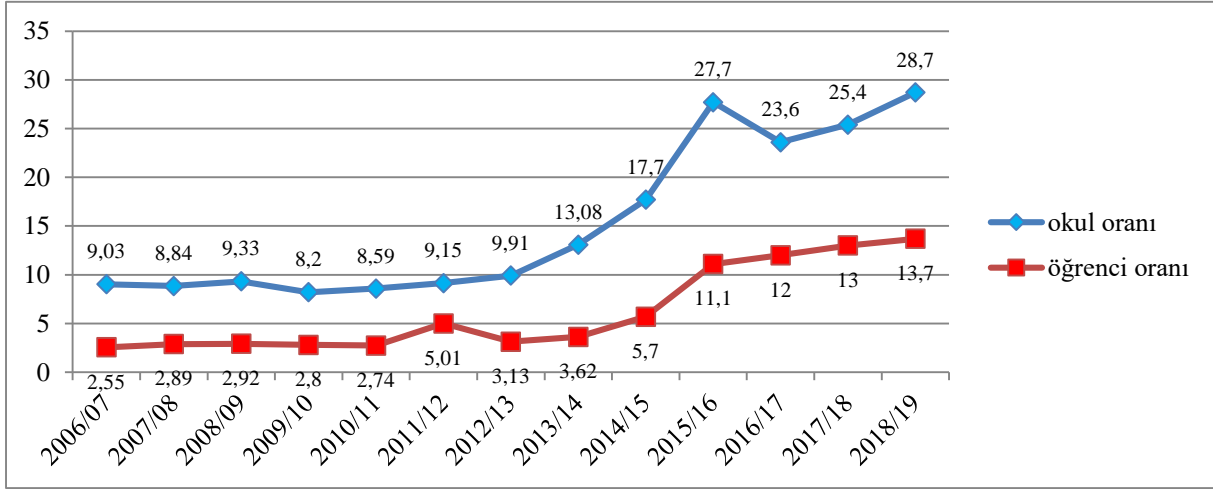
Kaynak: (MEB-SGB, 2007-2019)

(Grafik, verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Grafik-4’e göre özel ortaokulların oranı ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin oranı yıldan yıla artış göstermektedir. 2006 yılından 2019 yılına kadar bu oran okul bazında yaklaşık 5 kat, öğrenci bazında ise 3 kat artış göstermiştir. Ancak bu kademede de eğitim, önemli oranda devlet tarafından karşılanmaktadır.

Grafik-5’te özel ortaöğretim kurumlarının ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin toplam ortaöğretim kademesindeki oranının yıllara göre değişimi verilmiştir.

Grafik 5. Türkiye’de Özel Ortaöğretim Kurumları ve Bu Kurumlarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Yıllara Göre Oranı (%)



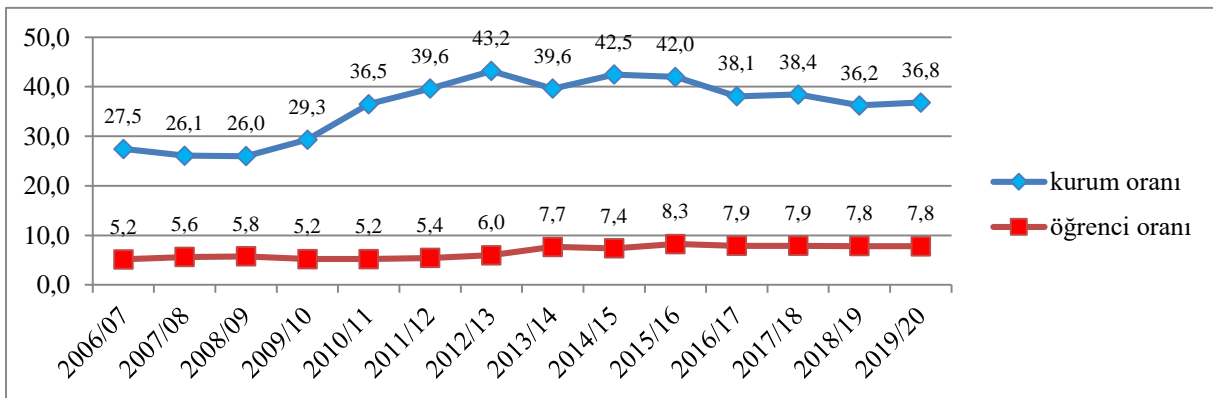
Kaynak: (MEB-SGB, 2007-2019)

(Grafik, verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Grafik-5’e göre 14 yıllık dönemde özel ortaöğretim kurumlarının oranı ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin oranı genel itibarıyla artış göstermiştir. Özel ortaöğretim kurum oranları 2015-2016 eğitim-öğretim döneminde önemli bir artış yaşamıştır. Bu durum, 1 Mart 2014 tarihinde Milli Eğitim Kanunu’nda yapılan değişiklik ile dershanelerin kapatılması sonucu bu dershanelerin ortaöğretim kurumuna dönüşmesinden kaynaklanıyor olabilir. 2016-2017 döneminde görülen düşüşün sebebi olarak ise bu dönüşüm sonrasında eğitim-öğretim faaliyetlerini çeşitli sebeplerle devam ettiremeyen ortaöğretim kurumları gösterilebilir.

Grafik-6’da vakıf yükseköğretim kurumlarının ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin toplam yükseköğretim kademesindeki oranının yıllara göre değişimi verilmiştir.

Grafik 6. Türkiye’de Vakıf Yükseköğretim Kurumları ve Bu Kurumlarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Yıllara Göre Oranı (%)



Kaynak: (YÖK, 2020)

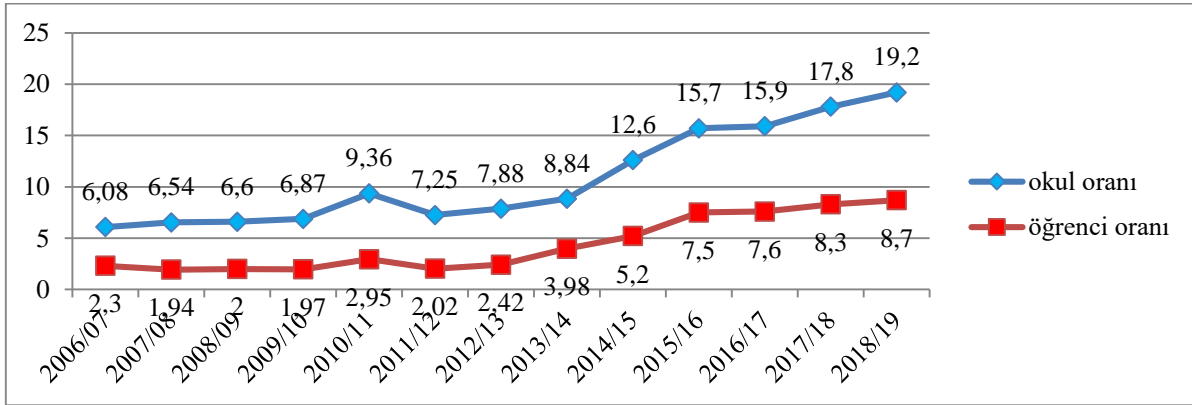
(Grafik, verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. En az 1 öğrencisi bulunan aktif üniversiteler dahil edilmiştir.)

Grafik-6’ya göre vakıf kurumlarının oranı genel olarak artmıştır. Bu artış oran olarak 2012-2013 eğitim-öğretim yılında zirveye çıkmış ve ardından düşüş göstermiştir. Ancak bu düşüş, yalnızca oransaldır. Yani, vakıf yükseköğretim kurumlarının sayısı genel olarak artmıştır.

2006 yılında 28 olan aktif vakıf kurumlarının sayısı 2019-2020 döneminde 74'e yükselmiştir (YÖK, 2020). 2006 yılına göre bakıldığında vakıf yükseköğretim kurumlarının oranı artış göstermiştir. Öğrenci oranları da 14 yıllık periyotta artmış ancak son 8 yılda yatay bir seyir göstermiştir.

Grafik-7'de okul öncesi, ilkököl, ortaokul ve ortaöğretim kademelerindeki özel okulların ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin bütün eğitim sistemindeki oranının yıllara göre değişimi verilmiştir.

Grafik 7. Türkiye’de Özel Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul, Ortaöğretim Kurumları ve Bu Kurumlarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Yıllara Göre Oranı (%)



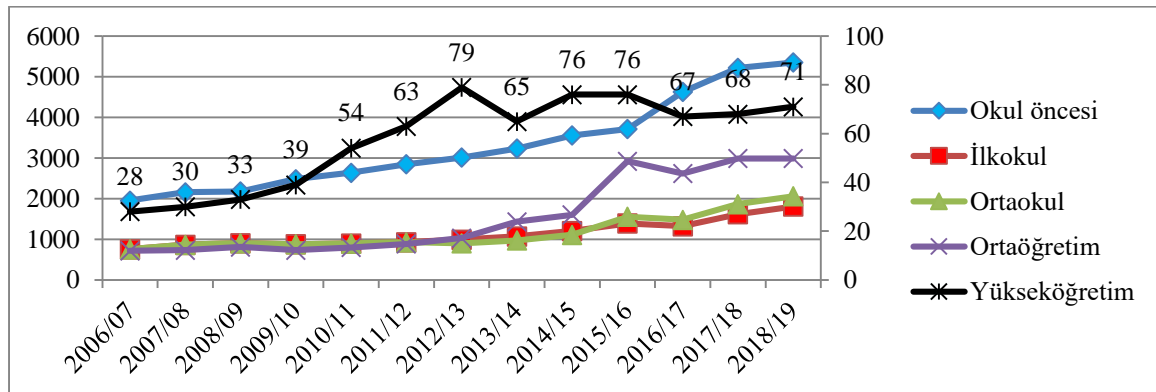
Kaynak: (MEB-SGB, 2007-2019)

(Grafik, elde edilen verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Grafik-7'ye göre Türkiye’de eğitimde özel sektör genel anlamda yıldan yıla ağırlık kazanmıştır. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında özel okulların oranı%6,08 iken, 2018-2019 eğitim öğretim yılında bu oran %19,2'ye çıkmıştır. Öğrenci oranı ise %2,3'ten %8,7'ye çıkmıştır. Okul oranındaki 19,2'lik artış küçümsenemeyecek bir orandır. Ancak burada dikkati çeken nokta tüm okulların %19,2'sini kapsayan özel sektör, aynı oranda öğrenciyi kapsayamamış ve verilen tüm yıllarda okul oranı ile öğrenci oranı eşitlenememiştir. Bunun sebebi olarak özel okulların daha küçük yapıda olması, sınıfların devlet okullarına göre daha az kalabalık olması, ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarını özel okullara göndermekte zorlanması gösterilebilir.

Grafik-8’de Türkiye’de özel okul sayılarının yıllara ve kademelere göre değişimi verilmiştir.

Grafik 8. Yıllara ve Kademelere Göre Türkiye’de Özel Okul Sayıları



Kaynak: (MEB-SGB, 2007-2019, YÖK, 2020)

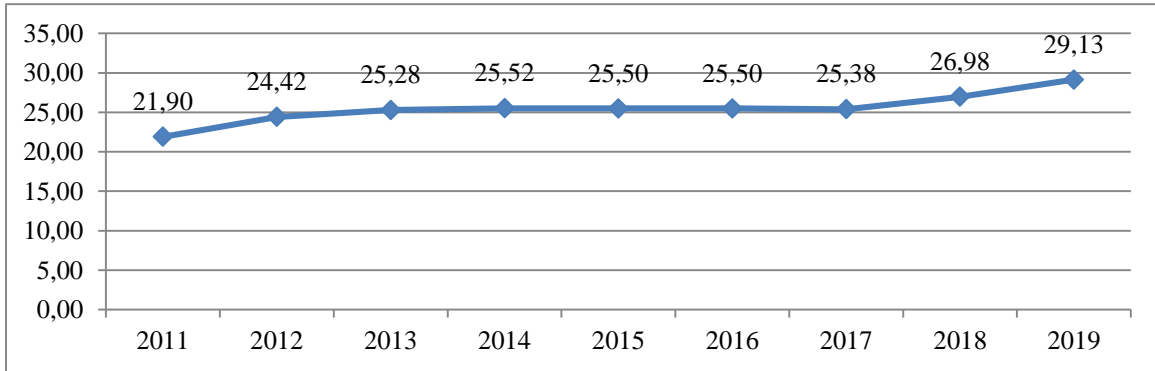
(Grafik, elde edilen verilerden yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Yükseköğretim verileri, sağ dikeyeksene göre, diğerleri sol dikeyeksene göre okunmalıdır.)

(En az 1 öğrencisi bulunan aktif vakıf yükseköğretim kurumları dahil edilmiştir.)

Grafik-8’de görüldüğü gibi tüm eğitim kademelerinde özel okul sayıları yıldan yıla genel olarak artış göstermiştir. En fazla özel okul sayısı okul öncesi ve ortaöğretim kademesindedir. 2019 yılında okul öncesi özel okulların sayısı 5352, özel ortaöğretim kurumlarının sayısı 2989, özel ortaokulların sayısı 2060 ve özel ilkokulların sayısı ise 1808’dir. Yükseköğretime kadar olan kademelerde en fazla özel okul sayısı okul öncesinde iken en az özel okul sayısı ise ilkokul seviyesindedir. Özel sektörün diğer kademelere göre okul öncesi kademesinde baskın olduğu açıkça ortadadır. Bunun sebebi, okul öncesi eğitimin halen ülkemizde zorunlu olmaması ve genelde çalışan ebeveynlerin çocuklarını okul öncesi kurumlara göndermek istemesi, okul öncesi resmi kurumların henüz yaygınlaşmamış olmasından dolayı ebeveynlerin çocuklarını özel okullara göndermek zorunda kalmasından kaynaklanıyor olabilir. Ortaöğretimde 2014-2015 eğitim-öğretim yılında 1603 olan özel okul sayısı, bir yıl sonra yaklaşık 2 katına çıkarak 2923 olmuştur.

Grafik-9’da Türkiye’de faaliyet gösteren yükseköğretim kurumlarının finansmanında özel sektörün payı yıllar itibarıyla verilmiştir.

Grafik 9. Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarının Toplam Finansmanında Özel Finansmanın Payı (%)

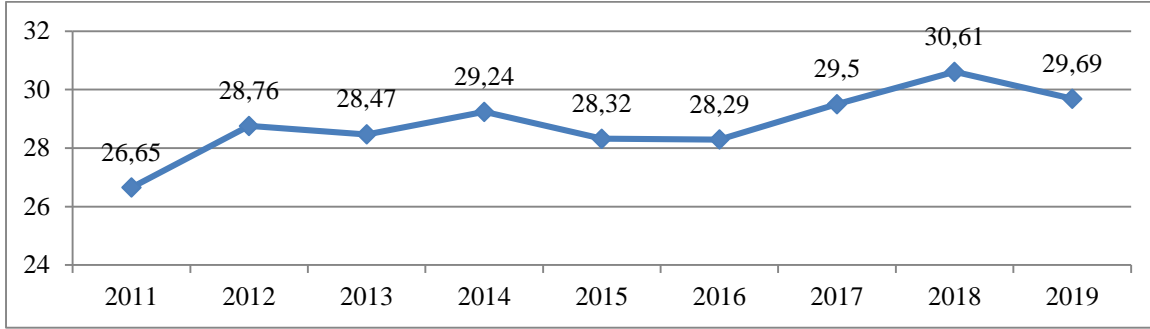


(Grafik, TÜİK verileri kullanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Kaynak: TÜİK (2019)

Vakıf üniversitesi ile özel üniversite kavramları farklı kavramlardır. Özel üniversiteler kar amacı güden üniversiteleri ifade ederken vakıf üniversiteleri kar amacı gütmeyen üniversiteleri ifade etmektedir. Türkiye’de üniversitelerin kar odaklı çalışmaları yasalarla yasaklanmıştır. Türkiye’de özel üniversite bulunmamaktadır. Devlet üniversiteleri, vakıf üniversiteleri ve vakıf meslek yüksekokulları bulunmaktadır. 2011 yılında %21,90 olan özel sektör payı 2019 yılına gelindiğinde %29,1’e yükselmiştir. 2019 yılında finansmanın %70,9’u devlet tarafından sağlanmaktadır.

Grafik-10’da ise Türkiye’de okul öncesi dönemden yükseköğretim dahil tüm kademelerde yapılan toplam harcamaların içinde özel sektör finansmanının oranı verilmiştir.

Grafik 10. Yıllara Göre Tüm Kademelerde Özel Finansmanın Toplam Eğitim Finansmanına Oranı (%)

(Veriler, araştırmacı tarafından yapılan hesaplamalarla elde edilmiştir.)

Kaynak: TÜİK (2019)

Grafik-10'a göre özel sektör finansman oranları genel olarak artış göstermiştir. 2011 yılında %26,65 olan bu oran 2019 yılında %29,69'a çıkmıştır. Bu durumun oluşmasında, özel sektördeki okulların ve öğrenci oranlarının artması gösterilebilir. MEB-SGB (2007-2019) verilerine göre özel sektördeki okul ve öğrenci oranlarında artış gözlenmiştir. Veriler, bu görüşü desteklemektedir. Çünkü, ailelerin özel okullara yönelmesi doğal olarak özel sektör eğitim kurumlarına finans kaynağı sağlamaktadır. Bu durumda 2011 yılından 2019 yılına kadar olan süreçte tüm kademelerde özel finansmanın toplam içindeki oranında artışa neden olmaktadır.

3.1.1. Türkiye'de eğitimde özelleştirmeye yönelik politikalar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın eğitim ve öğretim hakkı başlıklı 42. maddesinde "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."; "İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır." ifadeleri yer almaktadır. Anayasa'da eğitim ve öğretimin tüm bireyler için engellenemeyeceği hususu koruma altına alınmıştır. Temel eğitimin tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. Anayasanın özel okullara ilişkin yine aynı maddesinde "Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir." ifadesi yer almaktadır. Özel okullar ülkemizde belirli kanunlara tabidir ve tam hareket serbestliği kısıtlıdır. Anayasanın yükseköğretime ilişkin 130. maddesinde "Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir." ifadesi yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Bu madde ile Türkiye'de vakıf üniversitelerin kurulabilmesine olanak tanınmıştır. Ancak, bu kurumlar devletin gözetimi ve denetimi altında belirli şartlarda açılabilirlerdir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 51. maddesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) tahsis edilmiş olan ancak hazine mülkiyetinde olan taşınmazların Maliye Bakanı'nın onayı ile tahsislerinin kaldırılabilmesi, bu taşınmazlardan MEB tarafından uygun görülenlerin Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından özelleştirilebileceği belirtilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

Türkiye'de okul öncesinden ortaöğretime kadar olan kademelerde özel okullarla ilgili hususlar 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu kanunda özel okulların nasıl açılacağı, hangi şartlarda açılabilmesi, sorumlulukları ve hakları gibi önemli hususlar düzenlenmiştir. Türkiye'de bir özel okulaçabilmesi için valiliğin buna izin

vermesi, MEB'in ise bu izni onaylaması gerekmektedir. Türkiye'de açılmış olan özel okulların faaliyetleri Bakanlığın izin ve denetimine tabi olmaktadır (Özel Eğitim Kurumları Kanunu, 2007).

Özel Eğitim Kurumlarının Kanunu'nun 9. maddesine göre özel okullarda görev yapan öğretmen ve diğer personele sosyal yardım kapsamındaki ödemeler devlet okulunda görev yapan personele ödendiği şekilde ödenmektedir ve sosyal yardım kapsamındaki ek ödemelerde gelir vergisi yapılmamaktadır (Özel Eğitim Kurumlarının Kanunu, 2007).

Aynı kanunun 12. maddesine göre açılan bu özel okullar sadece kazanç elde etmek için faaliyette bulunamazlar. Türk Milli Eğitim Sistemi'nin amaçlarına yönelik olacak şekilde eğitimin kalitesini artırmak, kalitenin artmasına yönelik yatırımlar ve hizmetler yapmak amacıyla gelir elde etmeleri serbesttir. Ayrıca bu okulların su, doğalgaz, elektrik gibi temel ihtiyaçlarının faturalandırılması da devlet okullarına uygulanan tarifelerden farklı değildir.

13. maddeye göre ise Türkiye'de açılan özel okullar toplam öğrenci sayısının %3'ünden az olmamak şartıyla ücretsiz öğrenci okutmak zorundadırlar ve bu oran %10'a kadar çıkabilmektedir (Özel Eğitim Kurumlarının Kanunu, 2007). 1 Mart 2014 tarihli karar ile Milli Eğitim Temel Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Bu kararla dershaneler ve öğrenci etüt merkezleri kapatılarak bunlardan başvuru yapıp şartları yerine getirenlerin okullara ve diğer eğitim kurumlarına dönüştürülmesi kararı alınmıştır. Bu dershanelerin büyük çoğunluğu üniversiteye hazırlık için faaliyet gösterdiklerinden özel ortaöğretim kurumlarına dönüşmüşlerdir.

Bu kararın yayınlandığı tarihte deshane sayısı 3 bin 530'dur. Kararın alınmasından sonra dönüşüm sürecinde kapanan dershane sayısı yaklaşık 700'dür. Bu süreçte bazı dershaneler okul olarak bazıları ise özel öğretim kursları olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Okul olarak 1463 okul dönüşümünü tamamlamıştır. Bu okulların 12'si okul öncesi, 15'i ilkokul, 210'un ortaokul, 5 tanesi doğrudan Anadolu Lisesi ve 1221 tanesi ise temel liseye dönüşmüştür (CNN, 2018).

Türkiye'de eğitimde özel sektörün teşvik edilmesine yönelik politikalardan biri de özel eğitim kurumlarına devam eden öğrencilere maddi teşviklerde bulunulmasıdır. Milli Eğitim Kanunu'nda yapılan değişiklik ile şu madde getirilmiştir: (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973: m.Ek-1).

“Örgün eğitim yapan özel ilkokul, özel ortaokul ve özel liselerde öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler için, resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre her kademedede okulun öğrenim süresini aşmamak üzere, eğitim ve öğretim desteği verilebilir. Bu fıkra kapsamındaki eğitim ve öğretim desteğinden özel okul öncesi eğitim kurumlarından eğitim alanlar da, 48-66 ay arasında olmak şartıyla en fazla bir eğitim öğretim yılı süresince yararlandırılabilir.” Bununla amaçlanan ebeveynlerin çocuklarını özel okullara göndermesini teşvik etmektir. Kişi başı destek miktarı en fazla ortaokul ve ortaöğretim kademesindedir. En az destek miktarı ise okul öncesi eğitim kademesinde öğrenim gören öğrencilere verilmiştir. Eğitim ve öğretim desteği alan yeni öğrencilerin sayısı yıldan yıla tüm eğitim kademelerinde azalış göstermiştir. 2019 yılı itibarıyla okul öncesi eğitim için 3290 TL, ilkokul ve temel lise için 3960 TL, ortaokul ve lise için 4610 TL teşvik ödeneği toplamda 75 bin öğrenciye verilmiştir (MEB, 2018b). Bu teşviklerin miktarları ve sayılarının az olduğu, öğrencilerin çok az bir kısmını kapsadığı ve teşvik miktarlarının ve ilk defa teşvik verilecek öğrenci sayısının yıldan yıla azaldığı, okulların ücretleri ile verilen miktar arasında büyük farkların olduğu tartışılan konulardan biridir.

2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren devlet okullarında olduğu gibi özel okullara da ders kitapları ücretsiz olarak verilmeye başlanmıştır. Bunun yanında organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren Özel Mesleki ve Teknik Eğitim Okulları'nın desteklenmesi kapsamında bu okullarda öğrenim gören tüm öğrencilere 2012 yılından itibaren teşvik ödemesi yapılmaktadır. Bunun yanında organize sanayi bölgeleri dışında açılacak olan özel mesleki ve teknik eğitim okullarına da eğitim-öğretim destek ödemeleri yapılmaktadır. 2019 yılında organize sanayi bölgeleri içinde yer alan 42 özel mesleki ve teknik eğitim okulunda, bu bölgeler dışında yer alan toplam 103 özel mesleki ve teknik eğitim okulunda öğrenim gören 74 bin 397 öğrenciye destek ödemesi yapılmıştır. Tüm bunların yanında taşınmaz mallar ile ilgili de düzenleme yapılmıştır. Aynı taşınmaz için birden fazla talep olması halinde dönüşüm programına alınmış olan dershanelerden gelen talepler öncelikle değerlendirilerek bu hakların öncelikli olarak özel okullara verileceği belirtilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2014:m.8). Özel okula dönüşme amacındaki dershanelere 25 yıla kadar arsa ve 10 yıla kadar da bina kiralama imkanı sağlanmıştır. Dönüşümü taahhüt etmiş dershanelerin 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bitimine kadar şu anki binalarında faaliyet göstermelerine imkan tanınmıştır (MEB, 2019).

Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla aktif olan toplamda 201yükseköğretim kurumunun 74'ü vakıf yükseköğretim kurumudur. 74 vakıf yükseköğretim kurumunun 6'sı vakıf meslek yüksekokulu, 68'i vakıf üniversitesiolarak faaliyet göstermektedir. Bütün yükseköğretim kurumları içerisinde tüm vakıf yükseköğretim kurumlarının oranı %36,8'e karşılık gelmektedir.2019-2020 döneminde 619 bin 684 öğrenci bu kurumlarda öğrenim görmektedir (YÖK, 2020).

Türkiye'de yükseköğretim ile ilgili hususlar 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanuna göre vakıflar kazanç elde etmek amacıyla kurulmamak şartıyla mali ve idari konuların dışında diğer konularda Yükseköğretim Kanunu'nda belirtilen kurallara uymak kaydıyla üniversite veya meslek yüksekokulu kurabilmektedir (Yükseköğretim Kanunu, 1981). Bu vakıf yükseköğretim kurumları, devlet üniversitelerinin yararlandığı mali kolaylıklardan, muafiyetlerden ve istisnalardan aynı şekilde yararlanabilmektedir. Ancak bu kurumlar, kanunda belirtilen kademelerde ve belirlenen oranlarda öğrenciyi ücretsiz okutmak zorundadırlar. Bu kurumlarda istenilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleşmemesi ve yetersiz kalınması ve gerekli uyarı ve önerilerin yapıldığı halde başarısız olunması durumunda YÖK tarafından faaliyetleri durdurulmaktadır.

Türkiye'de vakıf yükseköğretim kurumlarının sayısı önemli bir artış göstermiştir. Bu kurumlar devletin denetimi ve gözetimi altındadır. Devlet, öğrencilerin haklarını koruma adına da bazı önlemler almıştır. Örneğin, vakıf yükseköğretim kurumları her yıl öğrenci gelirlerinin bir kısmını açtıkları banka hesaplarında teminat olarak tutmak zorundadır. Bunun sebebi bu kurumların kapatılması veya faaliyetlerinin durdurulması karşısında öğrencilerin mağdur olmamalarını sağlamaktır (Yükseköğretim Kanunu, 1981: Ek fıkra 12.md.).

Tüm bu yasal düzenlemeler, Türkiye'de eğitimde özelleşmenin hukuki bir alt yapısının olduğunu, devletin özelleşmeyi belirli şartlar altında desteklediğini, çeşitli hususlarda devlet denetiminin kurulduğunu göstermektedir.

3.2.Japonya'da Eğitimde Özelleştirme

Japonya PISA 2012 sınavında yedinci, PISA 2015 sınavında ikinci ve PISA 2018 sınavında ise altıncı sırada yer almıştır (OECD, t.y.). Japonya uluslararası sınavlarda ve genel olarak eğitimde başarılı bir ülke olarak kabul edilmektedir. Japonya'nın, QS dünya üniversiteler

sıralamasına göre ilk 1000’de 41 üniversitesi bulunmaktadır (QS, 2021). Ortalama kişi başı gelirden dünyada 23. sırada yer almaktadır (World Bank, 2021b). Gayri safi yurt içi hasıla bakımından ABD ve Çin’den sonra dünyada üçüncü sıradadır (World Bank, 2021c). Japonya’da zorunlu eğitim 9 yıldır. Zorunlu eğitim, 6 yaşından 15 yaşına kadar olan ilköğretim ve ortaokul kademelerini kapsamaktadır. İlköğretim süresi 6 yıldır ve 12 yaşında sona erer. Ortaokul ise 3 yıldır ve 15 yaşında sona erer. Ortaöğretim 3 yıl veya daha fazla sürmektedir (Numano, Nagata ve Abumiya, 2002). İlköğretim tüm öğrenciler için zorunlu olmakla birlikte ortaöğretime geçişte ülke genelinde uygulanan akademik sınav sonuçları ve ilköğretim başarı ortalamasına göre öğrenciler okullara seçilir ve yerleştirilir. MEXT (2020b)’e göre ortaöğretim zorunlu olmasa bile kayıtlı öğrencilerin oranı %98’dir. Ortaöğretim genel ve mesleki eğitim olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Genel eğitim, yükseköğretime devam etmek isteyen ve yükseköğretimin bitiminden sonra çalışmak isteyen ve hangi mesleği yapacağına henüz karar vermemiş öğrencilere yönelik bir eğitimidir. Mesleki eğitim ise belirli bir meslek alanını belirlemiş öğrencilere yöneliktir (Numano ve diğerleri, 2002).

Japonya’da üniversiteler üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi Japon hükümeti tarafından kurulan ulusal üniversiteler; ikincisi, yerel kamu kuruluşları veya kamu üniversitesi kuruluşları tarafından kurulan kamu üniversiteleri; üçüncüsü ise eğitim kuruluşları tarafından kurulan özel sektöre ait özel üniversitelerdir. Japon yükseköğretiminin ve akademik araştırmaların dengeli bir şekilde geliştirilmesi ve iyileştirilmesini hedefleyen kuruluşlar olarak tüm yerel bölgelerde kurulmuş olan ulusal üniversiteler, yerel araştırma merkezleri olarak önemli rol oynamışlardır. Ayrıca, ulusal üniversiteler 2004 yılından bu yana her bir üniversitenin eğitim ve araştırma aktivitelerini artırmak için üniversitelerin özerklik ve bağımsızlıklarını geliştirmek amacıyla yeniden düzenlenmiştir. Yerel kamu girişimleri ve kamu üniversitesi kuruluşları tarafından kurulan ve yönetilen kamu üniversiteleri, yereldeki kültürel ve entellektüel merkezler olarak yerel halka yükseköğretim fırsatlarının sağlanmasında önemli rol oynamıştır. Japonya’da bütün üniversite öğrencilerinin %80’i özel üniversitelere kayıtlıdır. Her özel üniversite kendine özgün eğitimi ve araştırma faaliyetlerini teşvik etmektedir. Özel üniversiteler hem niteliksel hem de niceliksel olarak önemli roller oynamaktadır ve Japon yükseköğretiminin gelişimine önemli katkılarda bulunmaktadır (MEXT, t.y.).

OECD’nin 2019 yılı verilerine göre GSYİH içerisinde yükseköğretim hariç diğer kademelerde en fazla payı toplamda %6,49 ile Norveç ayırmaktadır. GYSİH’den en az payı ayıran ülke ise Rusya’dır. Japonya ise ilköğretim, ortaöğretim ve ortaöğretim sonrası (yükseköğretim hariç) için %2,66; yükseköğretim için ise %1,38 oranında, toplamda %4,04 GSYİH’den pay ayırmaktadır. Japonya her iki alanda da OECD ortalamasının altında eğitime pay ayırmaktadır. Dolayısıyla Japonya’nın eğitime ayırdığı toplam bütçenin GSYİH’ye oranı OECD ortalamasının altındadır. Türkiye ise toplamda %5,43 ile Japonya’nın ve OECD ortalamasının üzerindedir (OECD, 2019).

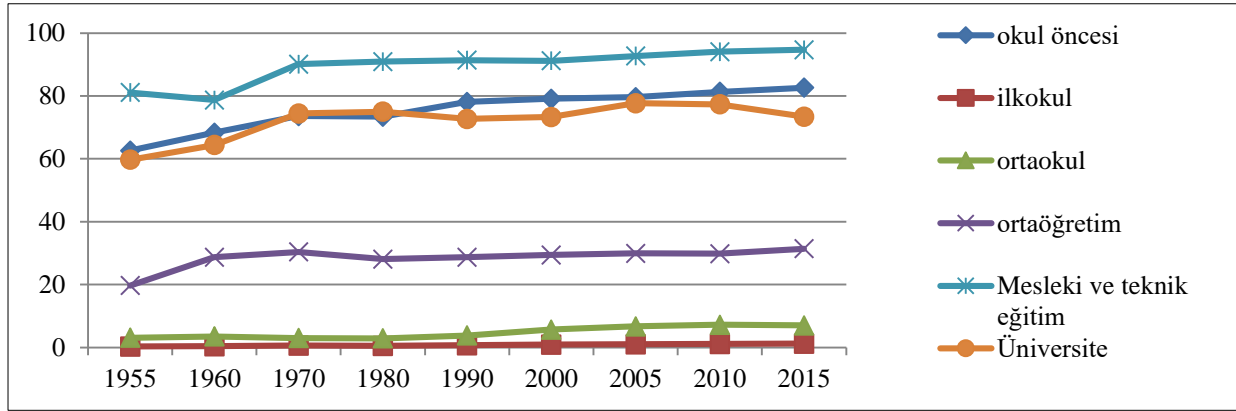
2016 verilerine göre yükseköğretim hariç diğer kademelerde özel harcama oranının (GSYİH’ye göre) en düşük olduğu ülkelerden biride Japonya’dır. Japonya’da bu kademelerde eğitim harcamaları büyük çoğunlukla devlet tarafından karşılanmaktadır. OECD ortalaması kamu için %3,13 iken Japonya’da bu oran %2,45; özel harcamalar OECD ortalaması için %0,36 iken Japonya’da %0,21’dir (OECD, 2019).

Yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamalarda 2016 yılı verilerine göre Japonya’da yükseköğretim harcamalarında özel harcamaların payı daha yüksektir. Yükseköğretimde özel sektörün OECD ortalaması oranı %0,51 iken, Japonya’da bu oran %0,96’dır ve OECD ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Türkiye’de ise yükseköğretimde özel harcamaların

GSYİH'deki oranı%0,48'dir. Kamu harcamaları oranı bakımından Norveç ve Finlandiya'dan sonra en yüksek üçüncü ülke %1,42 ile Türkiye'dir. Yükseköğretimde Japonya'da özel sektörün ağırlığı söz konusu iken Türkiye'de kamunun ağırlığı daha fazladır (OECD, 2019).

Grafik-11'de Japonya'da eğitim düzeylerine göre özel okul öğrencilerinin yıllara göre oranı verilmiştir.

Grafik 11. Japonya'da Eğitim Düzeylerine Göre Özel Okul Öğrenci Oranlarının Yıllara Göre Değişimi

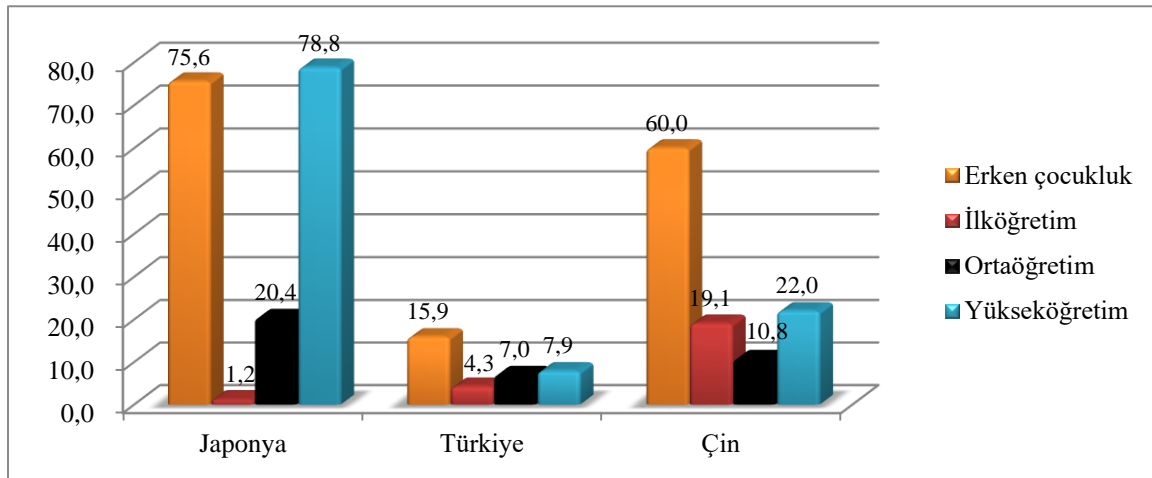


Kaynak:Saito (2017)

Grafik-11'e göre Japonya'da özel okuldaki öğrenci oranlarının en yüksek olduğu kademeler, mesleki ve teknikeğitim okulları, okul öncesi ve yükseköğretimdir. Özel okullardaki öğrenci oranı en az ilkokul ve ortaokul düzeyindedir. Özel ortaöğretimdeki öğrenci oranı yıllar içerisinde önemli bir değişiklik göstermemiş ve durağan kalmıştır.

Grafik-12'de Türkiye, Japonya ve Çin'de özel okula kayıtlı öğrencilerin kademelere göre bütün eğitim sistemi içerisindeki oranı verilmiştir.

Grafik 12. Türkiye ve Japonya'da Özel Okullara Kayıtlı Öğrencilerin Kademelere Göre Oranı (%)



(Grafik elde edilen verilere dayanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.)

Kaynak: Flannery, (2018); Liu (2010); OECD.Stat (2019); Yu (2018)

Grafik-12'ye göre Türkiye ve Çin'de en yüksek oran okul öncesi eğitimdedir. Japonya'da ise yükseköğretim kademesindedir. En düşük ise Türkiye ve Japonya'da ilköğretim kademesinde, Çin'de ise ortaöğretim kademesindedir. Buna göre Japonya'da ilköğretim ve ortaöğretimde özel okuldaki öğrenci oranı kısmen düşüken, erken çocukluk eğitiminde ve özellikle yükseköğretimde özel sektörün önemli bir payının olduğu görülmektedir.

Japonya'da ilkokul ve ortaokul düzeyinde özel okul öğrencilerinin oranı oldukça düşüktür. Bunun bazı nedenleri bulunmaktadır. Japonya'da devlet okullarında eğitimin kalitesi oldukça yüksektir ve okullar arasında tesisler ve öğretim personeli açısından çok az fark vardır. Özellikle zorunlu eğitim kademelerinde, eğitim bakanlığı tarafından belirlenen ulusal müfredat standardı veya müfredat programı özel okulların faaliyetlerini sınırlandırmaktadır. Ancak son yıllarda zorunlu eğitim seviyesindeki özel okullar toplumun belirli çevreleri arasında giderek daha popüler hale gelmiştir. Özel ilköğretim okullarının oranı 1990'da %0,7 iken bu oran 2015'te %1,21'e yükselmiştir. Bu eğilimlerin başka bir sebebi de çoğu durumda bir okulun okul öncesi dönemden yükseköğretime kadar olan kademelerde okulları yönetmesidir. İlkokul ve ortaokul seviyesindeki özel okulların çoğu aynı okul şirketi tarafından işletilen üniversitelere veya liselere katılmaktadır. Çoğu durumda bu özel ilkokul ve ortaokullara giden öğrenciler, kayıt olmak için gerekli olan seçici giriş sınavlarına girmelerinin yerine yalnızca öneri ile kendi okullarının bağlı oldukları liselere veya üniversitelere doğrudan gidebilirler. Genellikle "merdiven sistemi" olarak adlandırılan bu ayrıcalıklı sistem, bazı kentsel orta sınıf ailelerine hitap etmektedir. Ancak aileler ve onların okul öncesi çağındaki çocukları özel ilkokul seviyesinden merdiven sistemine girebilmeleri için kayda değer bir çaba sarf etmek zorundadırlar (Saito, 2017).

Japonya'nın eğitime ayırdığı bütçenin OECD ortalamasının altında olmasına rağmen eğitim kalitesinin yüksek olması dikkat çekici bir husustur. Bu durum, Japonya'nın eğitimde kaliteyi odak noktaya almasından kaynaklanabilir. Çünkü, eğitime yapılan harcamaların eğitimin hangi noktasına yönlendirildiği önemli bir husustur. Az gelişmiş bir ülkede eğitim yatırımları temel eğitimsel ihtiyaçların karşılanmasına odaklanırken, gelişmiş bir ülkede bu yatırımlar teknolojiye, fırsat eşitliğinin artırılmasına, eğitim sistemi içindeki bireylerin kişisel ve mesleki gelişimlerine odaklanabilmektedir. Hyun-Jun vd. (2010)'ne göre her ulusun gelişmişlik düzeyine göre farklı eğitim politikaları uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde eğitim politikaları eğitimin niceliksel gelişimine odaklanırken, gelişmiş ülkelerde niteliksel iyileştirmelere odaklanılmaktadır. Niceliksel ve niteliksel gelişimlerden hangisine öncelik verileceği ülkenin şartlarına bağlıdır. Ancak birçok ülkede önce niceliksel sonra da niteliksel gelişim planı izlenmektedir. Yung-chi (2012)'ye göre ise eğitimde hesap verebilirlik oldukça önemli bir konudur. Özellikle yükseköğretimde, halk yükseköğretim kurumlarının performansından memnun olmadığında eleştirilerini dile getirmektedir. 21. yüzyılda küreselleşmenin ortaya çıkışı, yükseköğretimde kalite güvencesi ve hesap verebilirlik konularını ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla bu durum eğitim harcamalarının kalite odaklı yapılmasına neden olabilir. Özetle Japonya'da eğitim harcamaları OECD ortalamalarının altında olmasına rağmen yüksek eğitim kalitesine ulaşmasının nedeni, harcamaların temel eğitimsel ihtiyaçlardan ziyade kalite odaklı olması, nicelikten ziyade niteliğe önem verilmesi ve bu amaç için çaba harcanmasıdır.

Japonya'da ortaöğretim düzeyinde altı yıllık entegre ortaöğretim programını benimsemiş bir grup prestijli okul bulunmaktadır. Böyle bir programın üst düzey üniversitelere birçok öğrenci gönderme avantajına sahip olduğu söylenmektedir. Ancak birçok ilkokul öğrencisi özel ortaokullara girebilmek için girmesi gereken sınavlara hazırlanmak amacıyla dersanelere gitmektedir. Zorunlu eğitimde özel okullara kayıt oranının artmasının başka bir sebebi, ailelerin

ve çocukların medyada sıkça sözü edilen kamu okullarında bazı problemler hakkındaki endişeleridir. “Ochibore” adı verilen derslere ayak uydurmakta zorlanan öğrencilerin sayısındaki artış dikkat çekmektedir. Bunların yanında okulda şiddet, zorbalık ve bazı okullarda öğrencilere ilgisizlik gibi konular da sebepler arasındadır. Bu nedenle aileler çocuklarını özel okullara göndererek onlar için daha güvenli ve daha rahat bir yer aramaktadır (Saito, 2017).

3.2.1. Japonya’da eğitimde özelleştirmeye yönelik politikalar

Japonya’da özel üniversiteler önemli bir yer tutmaktadır. Üniversitelerin yaklaşık %80’ini özel üniversiteler oluşturmaktadır ve gerek kalite yönünden gerekse de miktar yönünden özel üniversiteler Japonya’da yükseköğretimin gelişmesinde önemli bir faktördür. Bu nedenle Japonya’da özel üniversitelerin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Japonya, özel üniversitelerin teşvik edilmesini devletin önemli politika konusu olarak kabul etmiş ve buna yönelik çeşitli önlemler almıştır. Özellikle, yönetimin sağlamlığını geliştirmenin yanı sıra eğitim ve araştırma şartlarını iyileştirmeyi, bunu korumayı ve okulla ilgili finansal yükü azaltmayı amaçlayan, teşvik çalışmalarını daha da zenginleştirmek için aşağıdaki önlemler uygulanmaktadır (MEXT,2020a):

- Öğretim ve büro personeli gibi personel giderleri, eğitim ve araştırma giderleri gibi işletme maliyetleri ve tesislerin bakımı ücretlerinde sübvansiyonlar.
- Özel Okullar Karşılıklı Yardımlaşma ve Teşvik Kuruluşu (The Promotion and Mutual Aid Corporation for Private Schools) tarafından sağlanankrediler.
- Ayrıcalıklı vergi işlemi
- Eğitim kuruluşlarının eğitimsel ve yönetsel gelişimlerine yönelik destek.

Japonya özel okulları teşvik edip çeşitli yollarla özel okulları desteklemektedir. Japonya hukuki zeminde de özel okullara yer vermiştir. Japonya “Temel Eğitim Yasası”nın 8. maddesinde “*Özel olarak kurulmuş okulların kamusal doğası ve okul eğitimindeki önemli rolleri göz önünde bulundurularak, ulusal ve yerel yönetimler, okul özerkliğine saygı gösterirken, özel okul eğitimini sübvansiyonlar ve diğer uygun yollarla teşvik etmeye çalışacaktır.*” ifadesi yer almaktadır (MEXT, 2006). Bunun yanında Japonya özel okulların çeşitlendirilmiş, kapsamlı gelişimlerini kolaylık sağlamak ve özel okulların kurulmasını teşvik etmek amacıyla ve halka daha fazla eğitim imkanı sunabilmek amacıyla özel okulların erişilebilirliğini ve özerkliklerini artırabilmek için “Özel Okullar Kanunu” oluşturmuştur. Bu kanuna göre devlet bursları ve öğrenci yardımlarının özel okul öğrencilerine de verileceği belirtilmektedir. Yine aynı kanunda hükümetin gelir ve gider bütçelerini hazırlarken, okulların gelişmeleri için neye ihtiyaç duyduklarını, okul tüzel kişiliğinin sağlamlığını, okullarının iç kontrol sistemlerini ve özelliklerini göz önünde bulundurduktan sonra ödül ve hibe gereksinimlerini açıkça belirteceği ifade edilmiştir. Vergi Kanunu gereği okul tüzel kişilerine veya özel okullara bireysel ve grup olarak bağış yapanların daha az vergi ödeyeceği veya hiç vergi ödemeyeceği belirtilmiştir. Bakanlığın, özel okulların gelişimini desteklemek için bireyleri veya işletmeleri özel okullara bağış yapmaya teşvik etmek için bir kuruluş kurulabileceğini, okul tüzel kişiliğine veya özel okullara bu kuruluş aracılığı ile bağış yapmak isteyen birey ve grupların bağışlarını gelirlerinden düşürebileceğini veya vergi beyannamelerini doldururken bu bağışları gider veya kayıp olarak sınıflandırabileceğini belirtilmiştir (MOJ, 2018). Japonya Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı’nın (MEXT) “Eğitimin Geliştirilmesi için Temel Planı”nda da özel okullarda eğitim ve araştırma faaliyetlerinin desteklenmesi” ifadesi yer almaktadır (MEXT, 2020a).

Japonya’da özel okulların teşvik edici düzenlemelerden biri de Özel Okullar Teşvik ve Karşılıklı Yardım Kuruluşu (PMAC)’dur. Karşılıklı Yardım Sistemi, benzer işyerlerinde çalışan kamu çalışanlarının veya okul personelinin hükümet ve okullardan ek destek alan bir fona parasal katkı sağladığı karşılıklı yardım sistemidir. Bu sistem çalışanların hastalık veya yaşlılık hakkında endişelerini hafifleten ve bu endişeler olmaksızın sağlıklı bir şekilde çalışabilmelerini sağlamaya yardımcı olmaktadır. PMAC sistemi, üç tür hizmet sunarak özel okulların ilerlemesini ve personelinin refahını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bunlar, üyelerin ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin sağlığını korumaya, iyileştirmeye ve günlük geçim kaynaklarını desteklemeye yardımcı olan Kısa Vadeli Yardımlar (sağlık sigortası), Emeklilik Yardımları ve Refah Hizmetleridir (PMAC, 2020).

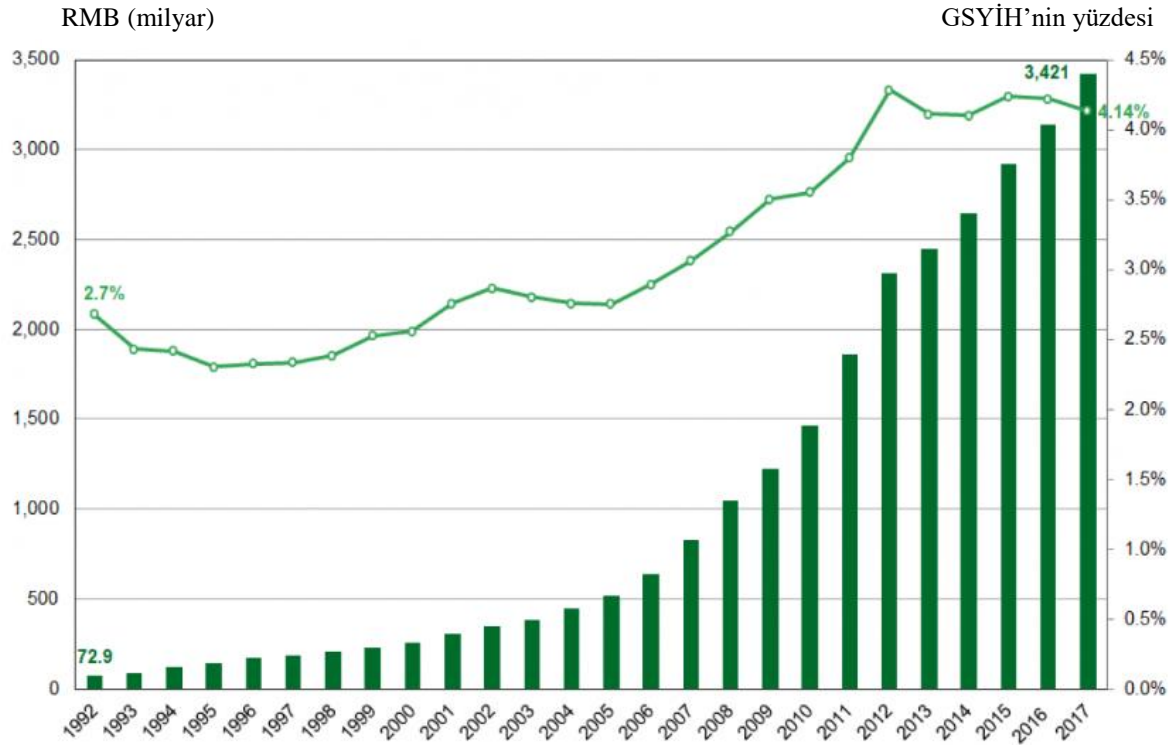
MEXT (2020a)’e göre özel okullar Japon eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Okulların gelişimi için özel okulların desteklenmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle hükümet yasalara dayalı olarak özel okul desteği de sağlamaktadır. Özel üniversiteler, özel liseler, özel ortaokullar, özel ilkokullar, özel anaokulları ve özel eğitim okullarına yönelik çeşitli destekler ve sübvansiyonlar sunmaktadır. Özellikle özel yükseköğretim kurumlarının araştırma ve geliştirme faaliyetlerini iyileştirmek amacıyla çeşitli destekler sunulmaktadır.

3.3. Çin’de Eğitimde Özelleştirme

Çin (Shangai), 2012 PISA sınavında birinci, Çin-Taipei dördüncü, 2015’te dördüncü (Taipei) ve son yapılan 2018 sınavında ise yine birinci olarak dikkatleri üzerine çekmiş bir ülkedir (OECD, t.y.). Çin’in, QS dünya üniversiteler sıralamasına göre ilk 1000’de 50 üniversitesi bulunmaktadır (QS, 2021). Ortalama kişi başı gelirden dünyada 58. sırada yer almaktadır (World Bank, 2021b). Gayri safi yurt içi hasıla bakımından ABD’den sonra dünyada ikinci sıradadır (World Bank, 2021c). Çin eğitim sisteminde 3 ile 5 yaş aralığı okul öncesi eğitim, 6-11 yaş arası 6 yıllık süreyi kapsayan ilköğretim, 15-17 yaş aralığını kapsayan 6 yıllık ortaokul (3 yıl junior+3 yıl senior), 18-22 yaş aralığını kapsayan 4 yıl süreli lisans ve meslek yüksekokulu, 3 yıl süreli yüksek lisans programı ve 3 yıl süreli doktora programı süreci bulunmaktadır. Çin’de okul öncesi eğitim zorunlu değildir. Ancak, öğrenciler 9 yıllık eğitimi tamamlamak zorundadır (OECD, 2016b).

Çin; öğrenci, öğretmen, okul sayısı, finansman gibi niceliksel açıdan dünyanın en büyük eğitim sistemine sahip ülkesidir. 260 milyon öğrencisi, 15 milyonun üzerinde öğretmeni ve yaklaşık 514 bin okulu (üniversite hariç) ile Çin eğitim sistemi sadece büyük değil aynı zamanda çeşitlilik arz eden bir yapıya sahiptir. Eğitim, genel olarak devlet tarafından yürütülür ve artan bir şekilde merkezi yapıdan çıkmaktadır. Eğitimde özel hizmet sunucularının katkısı oldukça azdır. Yerel düzeydeki hükümetler okul eğitiminin yönetiminden sorumludurlar. İl makamları genelde yükseköğretim kurumlarını yönetmektedir. Son yıllarda Eğitim Bakanlığı eğitim sisteminin doğrudan kontrolünden, makro düzeyde izlenmesine geçiş yapmıştır. Eğitim reformu yasalar, planlar, bütçe tahsisi, bilgi hizmetleri, politika rehberliği ve idari yollarla yönetilmektedir (OECD, 2016b).

Çin’de eğitim birkaç kaynak tarafından finanse edilmektedir. Hükümet ödenekleri fonların büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Hükümet ödenekleri bütçe kaynaklarının ana bileşeni olan bütçe ve bütçe dışı fonların birleşiminden oluşmaktadır. Bütçe fonları veya eğitime yapılan kamu harcamaları, hem eğitim sektöründen hem de diğer sektörlerden gelen fonları içerir. Bütçe dışı fonlar yerel yönetimler tarafından eğitim için toplanan vergileri, hükümet ödeneklerine ait diğer fonlar ve işletmelerin eğitim fonlarını kapsamaktadır. Eğitim için ek finansal kaynaklar arasında eğitim ücretleri, bağışlar yer almaktadır. Hükümet ödenekleri dışında özel kuruluşlar ve bireyler, işletilen okullar için temel fon kaynağıdır (OECD, 2016b).



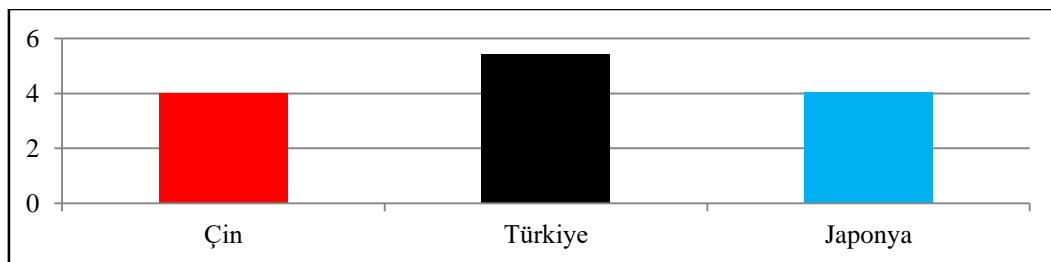
Şekil-1. Çin'de Eğitimde Kamu Harcamalarının GSYİH'ye Oranı (%)

Kaynak:(UNICEF, 2018)

Şekil-1'de Çin eğitim sisteminde kamu harcamalarının GSYİH içindeki yüzdesi yıllara göre verilmiştir. Buna göre 1992 yılında %2,7'lik bir orana sahip olan Çin, 2016 yılında yaklaşık %4, 2017 yılında ise %4,14'e ulaşabilmiştir. Cari olarak büyük bir artış söz konusu olsa da GSYİH içerisindeki oranında bu denli bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Ancak geçen sürede oran olarak artış söz konusudur. Devletin eğitim harcamaları 1992 yılından bu yana önemli ölçüde artmış ve 2017'de 3.4 trilyon RMB (Renminbi-Çin Ulusal Para Birimi)'ye ulaşmıştır. Çin, 2012'den bu yana ulusal eğitim harcamaları hedefini altı yıl üst üste GSYİH'nin yüzde 4'ünden fazlasını gerçekleştirmiştir. Ancak bu oran hala dünya ortalamasının altındadır (UNICEF, 2018). Çin'de eğitim finansmanının %80,54'ü devlet tarafından karşılanmaktayken, %19,46'sı devlet dışı diğer özel kaynaklardan sağlanmaktadır (National Bureau of Statistics, 2014, aktaran OECD, 2016b).

Grafik-13'te ise Çin, Japonya ve Türkiye'nin eğitim harcamalarının GSYİH içindeki yüzdesi verilmiştir.

Grafik-13: Çin, Japonya ve Türkiye'nin Eğitim Harcamalarının GSYİH İçindeki Oranı(%) (2016)

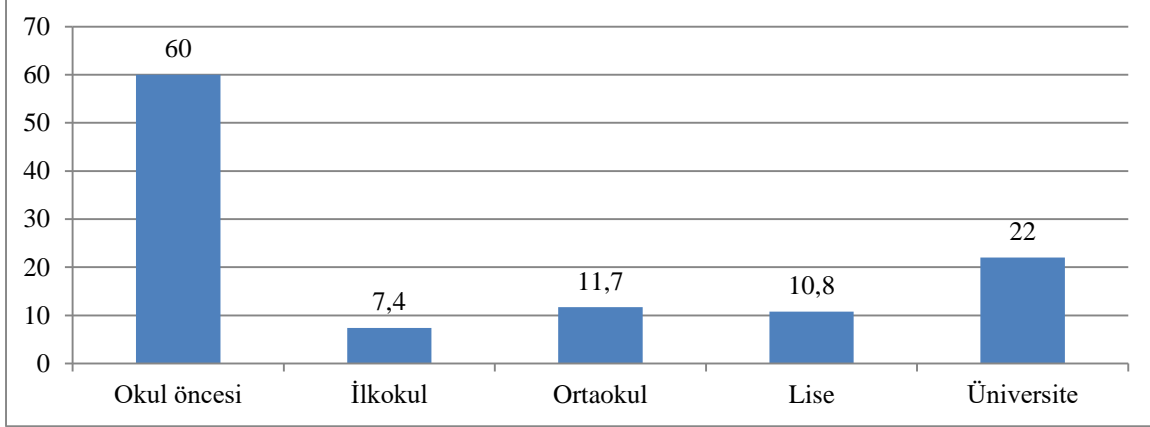


Kaynak: OECD (2019); Wikipedia (2019)

Eğitim harcamalarının GSYİH içindeki yüzdesi Çin ve Japonya yaklaşık %4 seviyesinde kalırken Türkiye’de bu oran %5,44 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Türkiye’nin Japonya ve Çin’e göre gelirinden daha fazla oranda eğitime pay ayırdığını göstermektedir.

Grafik-14’te Çin’de kademelere göre özel okullardaki öğrenci oranları verilmiştir.

Grafik 14. Çin’de Eğitim Kademelerine Göre Özel Okullardaki Öğrencilerin Oranı



Not: Okul öncesi verileri 2007, ilkokul, ortaokul ve lise verileri 2015, yükseköğretim verileri ise 2018 yılına aittir.

Kaynak: Flannery, (2018); Yu (2018); Liu (2010)

Buna göre okul öncesinde öğrencilerin %60’ı, ilkokul, ortaokul ve liselerde öğrencilerin yaklaşık %10’u, üniversitede ise %22’si özel okullarda öğrenim görmektedir. Oran olarak öğrenciler en fazla okul öncesinde en az ise ilkokul düzeyindedir.

1980’li yıllarda Çin’de yapılan ekonomik reformlar sonucunda özel girişimcilerin etkinliği artmıştır. Serbest piyasa ekonomisinin önü açılmıştır. Ekonomik alanlardaki reformlar eğitim alanındaki reform taleplerini doğurmuştur. Eğitim alanındaki reform beklentilerine özel okullar kurularak cevap verilmiştir. Doğrudan devlet kontrolüne tabi olmayan özel okulların oranı 1989’da %0,2 iken 2004 yılında %9,3’e yükselmiştir (Pan ve Law, 2006). Eğitim hizmetlerinde devletin tek başına yükümlülük altına girmesinin bu hizmetin sunulmasında gereksinimleri karşılamayacağına anlaşılması üzerine piyasa koşullarında hareket eden özel kesim ve kamu dışındaki kesimlere de eğitimde etkinlik alanı verilmiştir. Çin’de eğitimde özel ve kamu kesimi arasındaki tartışmalara rağmen yükseköğretim de dahil olmak üzere özel kesimin eğitimdeki etkinliği artmıştır (Mok, 2009).

Öğrenci sayısı ve yüzdesi olarak hala küçük olsalar da “*minban*” adı verilen özel eğitim kurumlarının sayısı giderek artmaktadır. Devletin yükseköğretim için gerekli olan talepleri karşılayamayacağına farkına varan Çin hükümeti, devlet dışı sektörlerin yükseköğretimde faaliyet göstermesine izin vermiştir ve minban yükseköğretimi giderek etkinliğini artırmıştır. Bu kurumlar ilkokul, ortaokul, meslek yüksekokulu ve daha üst seviyede eğitim veren yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Bu kurumların ilerleyen zamanlarda Çin’de yükseköğretimin genişlemesinde önemli bir yer tutacağı tahmin edilmektedir (Mok, 2009).

Küreselleşme de Çin’de özel okulların gelişimini desteklemiştir. Küreselleşme sonucunda Çin ekonomisi gelişmiş ve işgücü talebi artış göstermiştir. Devlet üniversiteleri ve yüksekokulları artan bu talebe cevap veremez duruma gelmiştir. Bu talebe cevap verebilmek amacıyla 1990’larda çeşitli politikalar izlenmiş ve özel üniversiteler faaliyetlerine başlamıştır. 1994’e kadar tüm ülkede 800’den fazla özel yükseköğretim kurumu varken bu sayı hızla yükselerek 1996’da 1230’a, 1997’de 1252’ye ve 1999’da 1277’ye yükselmiştir (Zha, 2006). Çin’de

yükseköğretimde özel sektör hızla büyümekte fakat bu talebe cevap verememektedir (Wang, 2011). Artan bu talebe cevap verebilmek için henüz yeterli olmayan ve olgunlaşmamış rastgele ve spekülative bir şekilde kurulan üniversiteler ciddi sınırlamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

3.3.1. Çin’de eğitimde özelleştirmeye yönelik politikalar

Çin’de 2002 yılında “Kamusal Olmayan Çin Halk Cumhuriyeti Okullarını Teşvik Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasa ile kamusal olmayan/özel okullar yeni bir döneme girmiştir. Bu kanun özel okulların oranını ve hukuki pozisyonunu geliştirmiştir. Ayrıca Teşvik Kanunu Çin’in adında "teşvik" olan ilk eğitim kanunudur. Bu durum devletin özel okulları tam olarak ve hevesle desteklediğini göstermektedir. Yasada özel okullarının kullanılması, yönetimi ve mülkiyeti açıklığa kavuşturulmakta, özel okulların tüzel kişilik yönetimi standardize edilmekte, devletin özel okullar üzerindeki denetimi ve desteğini güçlendirme hedeflenmektedir (Min, 2004). Bu yasa ile özel sektörün kamu refahına odaklanmasına ve aynı zamanda yatırımcıların makul miktarda bedel elde etmelerine vurgu yapılmaktadır. Bu yasaya göre kamu okulları ile kamusal olmayan okullar eşit statüdedir ve devlet bu okullara kendi işlerini yürütme özerkliğini vermektedir. Devlet bu okulların kurulması ve işletilmesi için bağış yapılmasını teşvik etmektedir. Bu yasa ile Çin’de kamusal olmayan okullara belirli hak ve özgürlükler sağlanmış ve bunlar yasa ile güvence altına alınmış, bunun yanında belirli sorumluluklar da yüklenmiştir (MOE, 2009). Özel okullar bu kanun ile son yıllarda önemli derecede gelişme göstermiştir. Ancak bu okulların bazı temel sorunları da bulunmaktadır. Bunlardan birincisi öğrenci kaynağıdır. Özel okullar yeni öğrenci alımında devlet okullarına karşı rekabet edebilmesi için elverişsiz bir konumdadır. Kayıt baskısı genelde haksız rekabete ve standart dışı kayıt faaliyetlerine neden olmaktadır. Örneğin; özel okullar gerçek dışı reklamlar yapar, öğrencileri herhangi bir ayırım gözetmeksizin rastgele kaydeder, ayırım gözetmeksizin diplomalar verir ve isimlerini ciddi derecede kirletirler. İkincisi ise kalitedir. Birçok özel okul öğretmen, okul durumu, öğrenciler ve öğretim yönetimi bakımından devlet okullarından daha kalitesiz durumdadır. Bunun yanında kalite güvence sistemlerinden uzaktır. Bu nedenle bu okulların kalitesi bir bütün olarak henüz gelişmemiştir. Üçüncüsü ise özel okullara makul miktarda gelir elde etme izni verildiği için daha fazla ticari sermaye özel okullara katılmak durumdadır. Sermaye kar odaklı ve spekülative olduğundan özel okulların sermayesinin yönetimi ve işletilmesi artacaktır (Min, 2004).

Genel olarak özel sektör tarafından yönetilen okullar devlet okullarından daha fazla otonomi, daha iyi kaynaklar, okul ortamı ve performans sergileme eğilimindedirler (OECD, 2012). PISA’ya katılan ülke ve ekonomilerin çoğunda özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak özel okullardaki öğrencilerin devlet okulundaki öğrencilerden daha avantajlı olduğu söylenebilir. Özel okullar tarafından yönetilen okulların öğrencilerinin durumunun devlet tarafından yönetilen okullardaki öğrencilerin durumundandaha iyi olduğu istisna ülkelerden biri de Taipei (Çin), Hong Kong (Çin) ve Şangay (Çin)’dir.

4. Türkiye, Japonya ve Çin’de Eğitimde Özelleştirme Politikalarının Genel Değerlendirmesi

Türkiye’nin eğitime ayırdığı bütçenin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)’ya oranı %5.46, Japonya’nın eğitim bütçesine ayırdığı pay %4.04 ve Çin’in eğitim bütçesine ayırdığı pay ise %4’tür. Bütçesinden eğitime en fazla pay ayıran ülke Türkiye’dir. Türkiye’de eğitim finansmanı büyük oranda devlet tarafından karşılanmaktadır. Aynı şekilde Japonya’da da eğitim genel olarak bir kamu hizmeti olarak görülmekte ve eğitim finansmanı devlet

tarafından sağlanmaktadır. Çin’de %80 oranında eğitim devlet tarafından finanse edilmekte ve eğitim genel olarak bir kamu hizmeti olarak görülmektedir. Ancak bu üç ülkede de eğitimde özel sektörün payı azımsanamayacak derecededir. Finansal açıdan Türkiye’de eğitimde özel sektörün payı %25, Japonya’da %29 ve Çin’de yaklaşık %20’dir (OECD, 2016a). Bu durum üç ülkede de eğitimin bir kamu hizmeti olarak görüldüğünü ancak özel sektörün de eğitimde söz sahibi olduğunu göstermektedir. OECD (2019) verilerine göre eğitime yapılan harcamaların GSYİH’deki oranına göre Türkiye’de eğitime yapılan harcamaların GSYİH içerisindeki oranı yükseköğretimde %1,90, Japonya’da %1,38’dir. Japonya bu oran ile OECD ortalamasının altında kalmaktadır. Japonya’da yükseköğretimde özel sektörün ağırlığı fazladır. Japonya’da yükseköğretimin büyük çoğunluğu özel sektör tarafından finanse edilmektedir. Yükseköğretim dışındaki diğer kademelerde ise bu oran Türkiye’de %3,53, Japonya’da ise %2,66 olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda Türkiye gelirin oranla yükseköğretim hariç diğer kademelere Japonya’dan daha fazla bütçe ayırmaktadır ve Japonya burada da OECD ortalamasının altındadır. Türkiye’de yükseköğretim harcamaları bakımından GSYİH’ye oranla yükseköğretim kurumları harcamalarının oranı %1,42 kamu, %0,48 özel sektör şeklindedir. Türkiye özel sektör harcamaları bakımından OECD ortalamasının altında yer almaktadır. Japonya ise yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamanın GSYİH içerisindeki oranı kamuda %0,42, özel sektörde ise %0,96 olarak gerçekleşmiştir ve Japonya yükseköğretimde kamu sektörü harcamaları bakımından OECD ortalamasının altında yer almaktadır (OECD, 2019).

Türkiye’de yükseköğretim kurumları devlet üniversiteleri, vakıf üniversiteleri ve vakıf meslek yüksekokulları olarak üç kısma ayrılmaktadır. Japonya’da ise yükseköğretim kurumları; ulusal üniversiteler, kamu üniversiteleri ve özel üniversiteler olarak; Çin’de ise kamu üniversiteleri ve özel üniversiteler olarak sınıflandırılmaktadır. 2018 verilerine göre Türkiye’de vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci oranı %7.8 iken Japonya’daki özel yükseköğretim kurumlarında bu oran %78,8’dir (OECD, 2018). Bu durum Japonya’da yükseköğretimde özel sektörün önemli oranda payı olduğunu göstermektedir. Bu oran Japonya’ya kıyasla Türkiye’de oldukça düşüktür. Türkiye’deki toplam aktif üniversitelerin %36,8’i vakıflara aittir. Ancak kurum sayısı olarak bu %36,8’lik dilim aynı şekilde öğrenci oranlarına yansımamıştır ve Türkiye’de yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin sadece %7,8’i özel yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmektedir. Çin’de ise özel yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin yükseköğretimdeki toplam öğrenci sayısına oranı %22’dir. Çin’de de Türkiye’de olduğu gibi yükseköğretim daha çok bir kamu hizmeti olarak görülmekte ve devlete ait yükseköğretim kurumlarında daha fazla oranda öğrenci eğitim görmektedir. Ancak Çin nüfusunun oldukça fazla olması ve dolayısıyla öğrenci sayısının da fazla olması yükseköğretime talebi artırmıştır. Artan talep nedeniyle özel yükseköğretim kurumlarının sayısında son yıllarda ciddi artış meydana gelmiştir. Mevcut yükseköğretim kurumları artan talebi karşılayamamakta, bu talebi karşılamak için de özel üniversiteler açılmaktadır. Ancak sadece talebin karşılanması amacıyla açılan özel üniversitelerin kaliteden yoksun oldukları ve bu durumun gittikçe kötüleşmesi tartışmalara neden olmaktadır.

Son yıllarda tüm dünya yükseköğretime artan bir talep ile karşı karşıya kalmıştır. Ülkeler artan bu ihtiyacı karşılayabilmek amacıyla çeşitli politikalar benimsemekte ve uygulamaktadır. Türkiye’de 2006 yılında 28 olan vakıf yükseköğretim kurumları sayısı son 14 yılda artış göstererek 2020 yılı itibarıyla toplamda 74’e ulaşmıştır. Tüm dünyada artan yükseköğretim talebine her üç ülkede özel yükseköğretim kurumlarının açılmasını teşvik ederek destek vermektedir. Japonya yükseköğretimde özelleşme konusunda Çin ve Türkiye’den oldukça ileri seviyededir. Ancak yükseköğretim, Türkiye ve Çin’de her ne kadar ağırlıklı olarak devlet tarafından sağlansa da özel yükseköğretim kurumlarının sayısında hızlı

bir artış olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Türkiye ve Çin'deki bu artışa göre Japonya'da son yıllarda özel yükseköğretim kurum oranı durağanlaşmıştır. Bu durumun sebebi olarak Japonya'da yükseköğretimin meslek edindirme ve araştırma amacına yönelik olması, herkesin yükseköğretim görme amacı taşımaması ve var olan yükseköğretim kurumlarının mevcut talebi karşılaması gösterilebilir.

Eğitim kademelerine göre özel okulların en fazla tercih edildiği kademe Türkiye'de okul öncesidir. Okul öncesindeki toplam öğrencilerin %16,5'i özel okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim görmektedir. Ardından ortaöğretim kurumları gelmektedir. Ortaöğretimden sonra Türkiye'de özel yükseköğretim kurumları, ardından ortaokullar ve en son ilkokullar gelmektedir. Türkiye'de öğrenci oranı olarak en az özel okul, ilkokul kademesinde yer almaktadır. Japonya'da ise toplam öğrenci oranına göre özel okulların en fazla yer aldığı kademeler sırayla mesleki ve teknik eğitim kademesi, okul öncesi eğitim, yükseköğretim, ortaöğretim, ortaokul ve ilkokul gelmektedir. Japonya'da Türkiye'dekinin aksine özel meslek ve teknik eğitimde öğrenci oranı diğer kademelerden daha fazladır. Çin'de ise tüm sistem içinde özel okullardaki öğrenci oranı en fazla okul öncesi kademededir. Çin'de okul öncesinde öğrencilerin %60'ı özel okullara, yükseköğretimde ise %22'si özel üniversitelerde eğitim görmektedir. En az özel okullaşma ise ilkokul seviyesindedir. Hem Türkiye'de hem Japonya hem de Çin'de özel okul öncesi ve yükseköğretim kurumlarına ilgi vardır ve tüm sistem içindeki öğrenci bakımından en az oran Türkiye ve Japonya'da ilköğretimde, Çin'de ise ortaöğretimdedir. Türkiye'de bütün eğitim kademelerinde özel sektörün payı yıldan yıla artmaktadır. Japonya'da ise genel olarak mesleki ve teknik özel okulları ve okul öncesi özel okullarında artış söz konusudur. Diğer kademelerde özel sektörün payı önemli bir değişim göstermemiştir.

Eğitimde özelleştirmeye yönelik çalışmalar yasal çerçevede de kendisine yer bulmaktadır. Türkiye'de özel okulları düzenleyen Özel Öğretim Kurumları Kanunu bulunmaktadır. Bu kanunda özel okulların yanında diğer özel öğretim kurumları ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Kanunda bu okulların açılması, kapanması, işleyişi, denetimi, okul işletmecilerinin hakları ve sorumlulukları vb. birçok konu ile ilgili düzenleme yer almaktadır. Bunların yanında Türkiye'de özel okullar devlet okullarının yararlandığı imkanlardan yararlanabilmektedir. Devlet okullarında olduğu gibi özel okulların temel ihtiyaç giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Son yıllarda özel okulların teşvik edilmesi amacıyla özel okullara gitmek isteyen öğrencilere belirli oranlarda ve belirli kontenjanda öğrenciye maddi yardım yapılmaktadır. Bu durum özel okulların teşvik edilmesini sağlayan faktörlerden biridir. Türkiye'de devlet okullarında olduğu gibi özel okullarda da ders kitapları ücretsiz olarak verilmektedir. Özel ve mesleki teknik eğitim okullarındaki öğrencilere her yıl belirlenen miktarda teşvik ödemesi yapılmaktadır ve bu uygulama ile Türkiye'de özel mesleki ve teknik okullar teşvik edilmektedir. Japonya'da da yasalarla özel okullar koruma altına alınmış ve teşvik edilmiştir. Japonya'da "Temel Eğitim Yasası" ve Türkiye'dekine benzer "Özel Okullar Kanunu" bulunmaktadır. Bu kanun özel okulların erişilebilirliğini ve özerkliklerini artırabilecek, ödül ve hibe ihtiyaçlarını karşılayabilecek birtakım düzenlemeler içermektedir. Japonya'da da özel okullara bireysel ve grup olarak bağış yapılabilen ve bu bağışlar kişi veya grupların vergi borcundan düşülmektedir. Türkiye'de de buna benzer bir uygulama bulunmaktadır. Kişi veya grupların okullara yaptıkları yardımlar ve bağışların belirli oranları vergi borcundan düşülebilmektedir. Ayrıca Türkiye'de özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim ve özel eğitim okullarının işletilmesinden elde edilen kazançlar beş vergilendirme dönemi gelir vergisinden muaf tutulmaktadır. Japonya'da Özel Okullar Teşvik ve Karşılıklı Yardım Kuruluşu (PMAC) bulunmaktadır. Bu kuruluş da özel okullarda çalışan personelin oluşturulan bir fon yardımıyla

karşılıklı olarak yardımlaşmasını teşvik etmektedir. Türkiye ve Japonya'dakine benzer bir şekilde Çin'de de yasalarla özel okullar teşvik edilmiş ve özel okulların çerçevesi belirlenmiştir. Çin'de "Kamusal Olmayan Çin Halk Cumhuriyeti Okullarını Teşvik Yasası" ile özel okullara yönelik çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Özel okulların hak ve sorumlulukları belirlenmiştir. Çin'de özel okullara ilişkin gerekli düzenlemeleri barındıran en önemli mevzuat, "Toplumsal Güçler Tarafından Yürütülen Okullar Hakkında Yönetmelik"tir.

Japonya'da tüm kademelerde özel okullara yönelik çeşitli destek ve sübvansiyonlar bulunmaktadır. Türkiye'de de durum benzerdir. Türkiye'de özel okulları teşvik etmek amacıyla özel okullara çeşitli vergi indirimleri uygulanmakta ve teşvik politikaları uygulanmaktadır. Japonya, özel üniversitelerin teşvik edilmesini devletin önemli politika konusu olarak kabul etmiş ve buna yönelik önlemler almıştır. Yükseköğretim kurumlarına yönelik sübvansiyonlar, Özel Okulları Teşvik ve Karşılıklı Yardımlaşma Kurumu tarafından sağlanan krediler, eğitim kuruluşlarının yönetsel gelişimlerine destek ve ayrıcalıklı vergi işlemi bu teşvikler arasındadır. Türkiye'de de vakıf yükseköğretim kurumlarına yönelik teşvikler söz konusudur. 2547 sayılı kanunda vakıf yükseköğretim kurumlarının bağış alabileceği, YÖK bütçesindeki ödenekle sınırlı olmak kaydıyla devlet yardımı alabileceği belirtilmektedir. Bu durumda Türkiye'de vakıf üniversiteleri Japonya'dakine benzer şekilde hazineden belirli koşullar altında yardım alabilmektedir.

Tablo-1'de Türkiye, Çin ve Japonya'nın gelir düzeyi, uluslararası eğitim başarıları, eğitim kademeleri, eğitim finansmanı, özelleştirme politikaları gibi çeşitli açılardan karşılaştırılmış özet tablosu verilmiştir. Tablo'da her üç ülkeye ait verilerin bulunduğu durumlar eklenmiş, iki veya tek ülkeye ait ülkelere ilişkin daha önce bahsedilen veriler dahil edilmemiştir.

Tablo-1: Türkiye, Çin ve Japonya'nın Karşılaştırılmasına Yönelik Özet

	Türkiye	Japonya	Çin
Gayri safi yurt içi hasılda (GSYİH) dünyadaki sırası	19	3	2
Ortalama kişi başı gelirdede dünyadaki sırası	68	23	58
Zorunlu eğitim	12 yıl	9 yıl	9 yıl
PISA 2012 sıralaması	44	7	1 (Shangai), 4 (Taipei)
PISA 2015 sıralaması	52	2	4
PISA 2018 sıralaması	40	6	1
İlk 1000'deki üniversite sayısı	9	41	50
Üniversite türleri	Devlet üniversiteleri Vakıf üniversiteleri Vakıf Meslek Yüksekokulları	Ulusal üniversiteler Kamu üniversiteleri Özel üniversiteler	Kamu üniversiteleri Özel üniversiteler
GSYİH'den eğitime ayrılan pay (2016)	%5,43	%4,04	%4
Eğitim finansmanında kamu finansmanının oranı	%25	%29	%19,46
Eğitim finansmanında özel finansmanın oranı	%75	%71	%80,54
Özel okulları ilgilendiren mevzuat	Özel Öğretim Kurumları Kanunu	Özel Okullar Kanunu Temel Eğitim Yasası	Kamusal Olmayan Çin Halk Cumhuriyeti Okullarını Teşvik Yasası Toplumsal Güçler Tarafından Yürütülen Okullar Hakkında Yönetmelik
Özel okulları teşvik uygulamaları	Var	Var	Var
Özel okullarının devlet okulları gibi maddi imkanlardan yararlanması (devlet desteği gibi)	Var	Var	Var
Özel okullara kayıtlı öğrenci oranı en fazla	Okul öncesinde	Yükseköğretimde	Okul öncesinde
Özel okullara kayıtlı öğrenci oranı en az	İlköğretimde	İlköğretimde	Ortaöğretimde
Özel yükseköğretimde kurumlarındaki öğrencilerin toplam yükseköğretim öğrencilerine oranı	%7,8	%78,8	%22

5. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın amacı Türkiye, Çin ve Japonya’da eğitimde özelleştirme politikalarını karşılaştırmak ve eğitimde özelleşme politikaları açısından bu ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyarak politika yapıcılara ve araştırmacılara yeni bir bakış açısı sunmaktır.

Araştırmanın sonucuna göre GSYİH’den eğitime en fazla pay ayıran ülke sırasıyla Türkiye, Çin ve Japonya’dır. Özel ve kamunun eğitim finansmanı yönünden karşılaştırıldığında üç ülkede de eğitim bir kamu hizmeti olarak görülmekte ve eğitim finansmanı büyük oranda devlet tarafından karşılanmaktadır. Finansman açısından olduğu gibi okul ve öğrenci oranları olarak da her üç ülkede eğitim bir kamu hizmeti olarak görülmekte ve öğrencilerin önemli bir bölümü devlet kurumlarında eğitim görmektedir. Ancak bu durum eğitimin tamamen kamu elinde olması anlamına gelmemektedir. Özellikle Japonya’da özel yükseköğretim kurumları önemli bir yer tutmakta, yükseköğretim öğrencilerinin büyük bir kısmı özel kurumlarda eğitim görmektedir. Japonya’da yükseköğretimde özel sektörün çok daha fazla etkin olmasının sebebi; yükseköğretime kadar eğitimin zorunlu olması, yükseköğretime toplumda daha az öğrencinin karşılayabilecek olması, yükseköğretim eğitimin ayrıcalıklı bir hizmet olarak görülmesi ve yükseköğretimdeki eğitimin daha çok meslek kazandırmaya yönelik olmasıdır (Saito, 2010). Ancak Çin ve Türkiye’de durum farklıdır. Bu iki ülkede kamu yükseköğretim kurumlarının oranı özel sektöre göre oldukça fazladır. Bu durum uluslararası sınavlarda başarı gösteren Çin ve Japonya’nın hem benzer hem de farklı özelleştirme politikalarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Japonya; Çin ve Türkiye’ye göre eğitimde özelleştirmenin daha fazla etkisinde kalmıştır. Oba (2004), bu durumun sebeplerini özel üniversitelerin öğrenim ücretlerinin zamanla düşüş yaşaması, ulusal üniversitelere yapılan yetersiz harcamalar, özel üniversitelere hükümet tarafından sağlanan araştırma fonları olarak sıralamıştır. Yamada (2018) ise bu durumun sebepleri olarak Japonya’nın işgücü piyasasına eğitim sağlamak ve işgücü üretmeye çalışması, ekonomiyi merkeze alan bir anlayışı benimsemeleri, hükümet politikalarının genel olarak deregülasyona kaymış olmasını göstermektedir.

Çin ise Türkiye’ye göre eğitimde özelleştirmenin daha fazla etkisi altında kalmış bir ülkedir. Japonya büyük çoğunlukla yükseköğretimde eğitimi özel sektöre devretmiş durumdadır. Çin ve Türkiye’de yükseköğretimde özel sektörün payı yıldan yıla artmakla birlikte henüz Japonya’ya göre düşük seviyededir. Japonya, Türkiye ve Çin’de okul öncesi kademesinde özel okullardaki öğrenci oranı yüksektir. Üç ülkede de okul öncesinin zorunlu eğitim kapsamında olmaması ve ebeveynlerin alternatif olarak çocuklarını özel okul öncesi kurumlara yönlendirmesi bu durumun sebepleri arasında sayılabilir. İlkokul ve ortaokul seviyesindeki öğrenciler daha çok devlet okullarında eğitim görmektedirler. Bu durumun sebebi, temel eğitimin devlet okullarında yeterli nitelikte sunulduğuna yönelik ailelerin algıları ve ailelerin eğitim bütçelerini öğrencilerin hayatında daha çok etki edecek olan ve onların geleceğinin şekillenmesinde önemli olduğunu düşündükleri yükseköğretime ayırması olabilir.

Türkiye’de bütün eğitim kademelerinde eğitim hizmetinin genel anlamda devlet tarafından sağlandığı ortadadır. Ancak gün geçtikçe özel okul sayıları artmaktadır. Demirtaş ve Akkari (2022), Bayram ve Bayram (2014) tarafından yapılan araştırmalar bu bulguyu desteklemektedir. Demirtaş ve Akkari (2022) tarafından yapılan araştırmada Türkiye’de özel okul sayılarında son yıllarda ciddi artışların olduğu, Bayram ve Bayram (2014) tarafından

yapılan araştırmada ise Türkiye’de özel okullar ve öğrenci sayılarında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çin’de olduğu gibi Türkiye’de de yükseköğretimde özel sektör yıldan yıla önemli artış göstermiştir. Son yıllarda ise bu sayılar önemli bir şekilde artış göstermiştir. Dershanelerin kapatılarak özel eğitim kurumlarına dönüştürülmesi bu sayıları daha da artırmıştır. Ayrıca daha kaliteli hizmet verdiği düşüncesi, ailelerin okul seçiminde özgür olmaları, çocuklarının daha güvende olduklarını düşünmeleri, hesap verebilirliğin özel okullarda daha fazla olması, okul fiziki imkanlarının daha iyi durumda olması gibi birçok nedenle özel okulları tercih edilmekte ve artan bu talep piyasada karşılığını bularak özel okul sayılarında artışa neden olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna Türkiye, Çin ve Japonya özel okulların kurulması ve teşvik edilmesi için gereken hukuki zemini oluşturmuştur. Ülkelerin özel okullara yönelik mevzuatları incelendiğinde genel olarak iki kısma ayrıldığı görülmektedir. Bunlardan birincisi özel okulların hangi şartlarda kurulacağını, ne şekilde işleyeceğini belirten temel hukuki metinlerdir. İkincisi ise özel okulların kurulması ve sürekliliğinin sağlanmasında devlet tarafından sağlanan teşvik ve desteği ortaya koyan mevzuattır.

Araştırmanın en önemli sonucu ise bu üç ülkenin özelleştirme politikalarında farklılıklar olmasına rağmen genel olarak benzer politikalara sahip olması ancak bu benzerliğin eğitimde kalite açısından benzer sonuçları vermemesidir. Her üç ülkede de eğitimde özelleştirmeye yönelik devlet tarafından sağlanan teşvikler üç ülke arasındaki benzerliği işaret etmektedir. Ancak, Japonya’nın Türkiye ve Çin’e göre yükseköğretim kademesinde özelleştirmeyi daha fazla desteklemesi aralarındaki farklılığı göstermektedir. Bu durumda özelleştirmeyi eğitimde istenilen hedefe ulaşmanın tek ve en önemli aracı görmek yanlıştır. Özelleştirmeye getirilen eleştirilerin bu noktada göz önüne alınması gerekmektedir. Özelleşme ile birlikte eğitim ulusal ve uluslararası mevzuatta da belirtilen kaliteli ve ücretsiz eğitim, tüm vatandaşların temel hakkı olmaktan çıkarak belirli bir kesimin imkanı olmaktadır ve eğitim satın alınan bir ürün haline gelerek ticarileşmektedir. Bu durum ise eğitimde fırsat eşitsizliğine yol açmaktadır. Fırsat eşitsizliği de öğrencileri sosyo-ekonomik durumları, dil, din, ırk, kültür vb. olarak sınıflandırmaya tabi tutmaktadır. Eğitimde özelleştirme, eğitimin yalnızca ticarethane olarak görülebilmesine ve sadece bu amaçla okulların açılabilmesine olanak sağlayabilir. Özel okullar, fırsatçıların eğitimi suistimal etmesine zemin oluşturabilir. Bu durumda özel okullar kaliteli bir eğitim verilen ortamdan ziyade kâr amaçlı bir ticarethaneye dönüşmektedir. Velilerin birer müşteri olarak görülmesi, eğitim ortamında bazı tavizlerin verilmesine neden olmaktadır. Kimi okullarda kaliteli bir eğitim göz ardı edilerek bu okullar yalnızca velilerin isteklerinin tatmin edildiği mekanlara dönüşebilmektedir.

6. Öneriler

Özelleştirme politikaları ülkenin eğitim politikasının oluşturulmasında önemli faktörlerden biri olarak düşünülebilir. Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte eğitimde özelleşme bazı ülkelerde önemli bir yer tutarken bazı ülkeler ise özelleştirmeye karşı daha tutucu davranmaktadır. Özelleştirmenin olumlu ve olumsuz yanlarının ülkenin şartları ve stratejik hedefleri göz önünde bulundurularak iyi analiz edilmeli ve bu kapsamda adımlar atılmalıdır. Eğitimde özelleştirmenin diğer ülkelerdeki iyi örnekleri ele alınarak incelenmesi, avantaj ve dezavantajlarının doğru ve mantıklı bir çerçevede değerlendirilmesi, eğitimde özelleştirme politikalarının ülkemiz eğitim sistemi ile diğer ülkeler arasında karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve bu alanda uzman akademisyenlerin bu sürece dahil edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde eğitim, genel anlamda her ne kadar devlet tarafından sağlanan bir hizmet olsa da

okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm kademelerde her geçen yıl özel okulların sayısı ve bu okullardaki öğrenci oranları artmaktadır. Eğitimde özelleştirmenin yalnızca devletin mali yükünün hafifletilmesi amacı ile yapılması beraberinde birçok sorunu meydana getirecektir. Özel okulların kalitesinden ödün vererek, yalnızca kar odaklı ticarethanelere dönüşmesi engellenmelidir. Hem devlet okullarında hem de özel okullarda kalite ön planda tutulmalıdır. Buna yönelik olarak tüm kademelerde yerel ve ulusal kalite kurulları oluşturulmalı, üniversitelerden bu alanda uzman akademisyenlerden oluşan bir ekip tarafından kalite ölçütleri belirlenmeli ve kurulan ekip tarafından özel okullar değerlendirmeye alınmalıdır. Bunun yanında ulusal ve uluslararası akreditasyon kuruluşları tarafından hem özel hem de devlet okulları akreditasyon sürecine dahil edilmeli, kalite güvence sistemini oluşturulmalı, sürekli gelişme ve iyileşme temel felsefelerden biri olmalıdır. Eğitimde özelleştirmenin avantaj ve dezavantajları birlikte düşünülmeli, özelleştirmenin başarıyı getiren tek araç olmadığı gözden kaçırılmamalıdır. Toplumda dezavantajlı konumda bulunan bireylerin özel okullara erişme fırsatı az olduğundan bu bölgelerdeki devlet okullarının kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar okulların fiziki yapısının, ekipman ve materyallerinin, deneyimli öğretmen kadrosunun geliştirilmesi yoluyla mümkün olabilir. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar bu doğrultuda hız kazanmalıdır. Ülkemizde yapılan özellikle ulusal merkezi sınavlarda özel okul ve devlet okulları karşılaştırılmalı, aynı şartlar altında olup devlet okullarından önemli derecede daha başarılı olan özel okulların yapısı incelenmelidir. Aynı şekilde özel okullardan daha başarılı olan devlet okulları da incelenerek aradaki farklılıkların nelerden kaynaklandığı belirlenmelidir. İl ve ilçelerde özel ve devlet okulları arasında eğitimde işbirliği sağlanmalıdır. Buna yönelik olarak devlet okulları ve özel okullar temsilcilerinden oluşan kurullar her il ve ilçede kurularak iyi örnekler masaya yatırılmalı, birlikte gelişim hedeflenmelidir. Özelleştirme ile birlikte gündeme gelen önemli bir konu da eğitimin kalitesidir. Japonya'nın yükseköğretimde kalite arayışı ve bu konuda nasıl bir çaba içinde olduğu ayrı bir araştırmanın konusu olarak ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Arora, A. (2020). Benefits and drawbacks of private sector education in India. *Multidisciplinary Journal*, 5(11), 68-71.
- Ball, S., & Youdell, D. (2002). *Hidden privatisation in public education*. Education International.
- Bayram, A., & Bayram, A. A. (2014). The privatization of education in Turkey in the context of globalisation. G. Grollios, A. Liambas & P. Pavlidis (Ed.), *IV International Conference On Critical Education, Critical Education in the Era of Crisis* (s. 64-72) içinde. Selanik, Yunanistan. Erişim adresi: <http://ikee.lib.auth.gr/record/294064/?ln=en>
- Belfield, C. R., & Levin, H. M. (2002). *Education privatization: causes, consequences and planning implications*. UNESCO: International Institute for Educational Planning.
- Boursma, P. B. (2002). Privatizing the Muse 'and all that Jazz'. P. B. Boursma, A. Hemel, & N. Ve Wielen (Der.), *Privatization and culture: Experiences in the arts, heritage and cultural industries in Europe*. Kluwer Academic Publishers.
- CNN. (2018). Dershane dönüşüm programı son rakamları belli oldu. Erişim adresi: <https://www.cnnturk.com/turkiye/dershane-donusum-programi-son-rakamlari-belli-oldu>
- Carbonaro, W. (2006). Public-private differences in achievement among kindergarten students: Differences in learning opportunities and student outcomes. *American Journal of Education*, 113(1), 31-65.
- Demirtas, E., & Akkari, A. (2022). The privatization of education in Turkey from the 2000s: Between educational policies and strategies of local actors. *Journal of Educational Studies and Multidisciplinary Approaches*, 2(1).
- Dikkaya, M., & Özyakışır, D. (2006). Küreselleşme ve bilgi toplumu: Eğitimin küreselleşmesi ve neo-liberal politikaların etkileri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(9), 151-172.
- Dronkers, J., & Robert, P. (2008). School choice in the light of the effectiveness differences of various types of public and private schools in 19 OECD countries. *Journal of School Choice*, 2(3), 260-301.
- Flannery, R. (2018). Why the private education market in china will outperform in the next decade. Erişim adresi: <https://www.forbes.com/sites/russellflannery/2018/03/25/why-the-private-education-market-in-china-will-outperform-in-the-next-decade/#3fc460ff13f4>
- Hyun-Jun, J., Beom-Ho, O., & Chung-II, Y. (2010). An analysis of the relationship between the quantity and quality of education: Focusing on Korea and OECD countries. *Policy Futures in Education*, 8(6), 607-618.
- Kishan, R. (2008). *Privatization of education*. New Delhi: APH Publishing Corporation.
- Liu, Z. L. (2010). Developing early childhood education is the obligation of the government in all levels, the confirm of the government's obligation in the national medium and long term program on education reform and development. *Early Childhood Education Research*, 11, 12-16.
- Lubienski, S. T., Lubienski, C. A. (2006). School sector and academic achievement: A multilevel analysis of NAEP data. *American Education Research journal*, 43(4), 651-698.

Manzon, M. (2014). Comparing places. Mark, B. & Adamson, B. ve Mason, M.(Ed.). Comparative education research Approaches and Methods (s. 97-137) içinde. Springer, Comparative Education Research Centre The University of Hong Kong.

Mbozi, E. H. (2018). *Comparative education* Erişim adresi: <https://oer.avu.org/handle/123456789/755>

Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (1 Mart 2014). Resmi Gazete (Sayı:28941) Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140314-1.htm>

MEB. (2018a). Türk Eğitim Sistemi-2017. Erişim adresi: <https://pristine.meb.gov.tr/www/turk-egitim-sistemi-2017/icerik/8>

MEB. (2018b). 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında özel okullarda öğrenim gören/göreceğ öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği verilmesine ilişkin tebliğ. Erişim adresi: https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_08/13145137_20182019_E_O_Ozel_Okullarda_YYrenim_GYren_E_O_DesteYi_Verilmesine_YliYkin_TebliY

MEB.(2019).*Strateji Geliştirme Başkanlığı 2020 yılı bütçe sunuşu*.Erişim adresi: http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/18094404_2020_BUTCE_SUNUYU_17.12.2019.pdf

MEB-SGB. (2007). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2006-2007*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2010-2011/icerik/73>

MEB-SGB. (2008). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2007-2008*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2010-2011/icerik/72>

MEB-SGB.(2009). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2008-2009*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2010-2011/icerik/71>

MEB-SGB.(2010). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2009-2010*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2010-2011/icerik/70>

MEB-SGB.(2011). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2010-2011*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2010-2011/icerik/69>

MEB-SGB.(2012). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2011-2012*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2011-2012/icerik/68>

MEB-SGB.(2013). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2012-2013*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2012-2013/icerik/79>

MEB-SGB. (2014). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2013-2014*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2013-2014/icerik/95>

MEB-SGB. (2015). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2014-2015*. Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2014-2015/icerik/153>

MEB-SGB. (2016). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016*. Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=232

MEB-SGB. (2017). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2016-2017*. Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=270

MEB-SGB. (2018). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-2018*. Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=327

- MEB-SGB. (2019). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018-2019*. Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361
- MEXT. (2006). *Basic act on education*. Erişim adresi: <https://www.mext.go.jp/en/policy/education/lawandplan/title01/detail01/1373798.htm>
- MEXT. (2020a). Erişim adresi: <https://www.mext.go.jp/>
- MEXT. (2020b). Erişim adresi: <https://www.mext.go.jp/en/policy/education/lawandplan/title01/detail01/sdetail01/1373809.htm>
- MEXT. (t.y.). *Higher Education in Japan*. https://www.mext.go.jp/en/policy/education/highered/title03/detail03/___icsFiles/afieldfile/2012/06/19/1302653_1.pdf
- Millî Eğitim Temel Kanunu. (24 Ocak 1973). Resmi Gazete (Sayı:14574). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Min, H. (2004). *Non-government/private Education in China*. The National Center of Educational Development Research.
- MOE. (21 Temmuz 2009). *Law on the promotion of non-public schools of the People's Republic of China*. Erişim adresi: http://en.moe.gov.cn/Resources/Laws_and_Policies/201506/t20150626_191387.html
- MOJ. (18 Haziran 2018). *Private School Law*. Erişim adresi: <https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawAll.aspx?pcode=H0020001>
- Mok, K. H. (2009). The growing importance of the privateness in education: Challenges for higher education governance in China. *Compare: A journal of Comparative and International Education*, 39 (1), 35-49.
- Numano, T., Nagata, Y., & Abumiya, M. İ. (2002). Educational research for policy and practice in Japan: Eith particular reference to youth education. *Educational Research for Policy and Practice*, 1 (1), 35-50.
- Oba, J. (2004, July). *Towards privatisation? Restructuring of the national universities in Japan*. 2nd International Workshop on "Reform of Higher Education in Six Countries", Vienna. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/228967702_Towards_privatisation_Restructuring_of_the_national_universities_in_Japan
- OECD. (t.y.). *PISA Test*. Erişim adresi: <https://www.oecd.org/pisa/test/>
- OECD. (2012). *Public and Private Schools*. Erişim adresi: https://www.oecdilibrary.org/education/public-school-private-school_9789264175006-en
- OECD. (2016a). *Education at a Glance*. Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/education/relative-share-of-public-private-and-international-expenditure-on-educational-institutions-final-source-of-funds-2016_f2239a74-en
- OECD. (2016b). *Education in China a snapshot*. Erişim adresi: <https://www.oecd.org/china/Education-in-China-a-snapshot.pdf>
- OECD. (2018). *Share of enrolment by type of institution*. Erişim adresi: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_ENRL_SHARE_INST
- OECD. (2020). *Education at a Glance*. Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en

- OECD. (2019). *Education at a Glance*. Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en
- OECD.Stat. (2019). *Share of enrolment by type of institution*. Erişim adresi: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_ENRL_SHARE_INST#
- OECD (2021). *Education at a Glance 2021: OECD Indicator*. Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b35a14e5en/1/3/4/5/index.html?itemId=/content/publication/b35a14e5en&_csp_=9689b83a12cab1f95b32a46f4225d1a5&itemIGO=oecd&itemContentType=book#annex-d1e21231
- Özel Eğitim Kurumları Kanunu. (8 Şubat 2007). Resmi Gazete (Sayı:26434). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf>
- Pan, S., & Law, W. (2006). Legalizing education: The role of law in the regulation and deregulation of China's private education. *Education and The Law*, 18 (4), 267-282.
- PMAC. (2020). *PMAC System*. Erişim adresi: <https://www.shigakukyosai.jp/en/about/about01.html>
- QS. (2021). QS 2021 World University Rankings. Erişim adresi: <https://www.qs.com/>
- Rizvi, F. (2016). "Privatization in Education: Trends and Consequences". Education Research and Foresight Series, Erişim adresi: https://www.selgipes.com/uploads/1/2/3/3/12332890/2016_unesco_privatization_in_education_trends_and_consequences.pdf
- Saito, Y. (2010). *Distinctive features of the japanese education system*. National Institute for Educational Policy Research.
- Saito, Y. (2017). *Private school in Japan*. National Institute for Educational Policy Research. Erişim adresi <https://www.nier.go.jp/English/educationjapan/pdf/201703PSIJ.pdf>
- Sakellariou, C. (2016). *Private or public school advantage? Evidence from 40 countries using PISA 2012-Mathematics*. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/317109513_Private_or_public_school_advantage_Evidence_from_40_countries_using_PISA_2012Mathematics
- Sayılan, F. (2006). Küresel Aktörler (DB ve GATS) ve Eğitimde Neoliberal Dönüşüm. *TMOMOB JMO Haber Bülteni*, Erişim adresi: https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/1e03cc77d4bbd6b_ek.pdf
- TÜİK. (2019). *Finans kaynağı ve eğitim düzeylerine göre eğitim harcamaları*. Erişim adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (9 Kasım 1982). Resmi Gazete (Sayı: 17863). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf+%&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>
- UNICEF (2018). *Government expenditure on education and its percentage of GDP, 1992–2017*. Erişim adresi: <https://www.unicef.cn/en/figure-826-government-expenditure-education-and-its-percentage-gdp-19922017>
- Wang, L. (2011). Exploring the potential rationale for the privatization of higher education in China. *Asia Pacific Journal of Education*, 31(4), 421-438.
- Wikipedia. (2019). *List of countries by spending on education*. Erişim adresi: [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_spending_on_education_\(%25_of_GDP\)#cite_note-http://www.gov.cn/shuju/2016-11/10/content_5131034.htm-6](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_spending_on_education_(%25_of_GDP)#cite_note-http://www.gov.cn/shuju/2016-11/10/content_5131034.htm-6)

- Woessmann, L. (2006). *Public-private partnership and schooling outcomes across countries*. Washington DC: Cesifo Working.
- World Bank. (2021a). Government expenditure on education, total (% of GDP) - OECD members. Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?locations=OE>
- World Bank. (2021b). *GDP per capita (current US\$)*. Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
- World Bank. (2021c). GDP Ranking. Erişim adresi: <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/gdp-ranking>
- Yamada, R. (2018). Impact of higher education policy on private universities in Japan: analysis of governance and educational reform through survey responses. *Higher Education Forum*, 15, 19–37.
- YÖK. (2020). *YÖK İstatistik*. Erişim adresi. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yu, K. (2018). *The consolidation of Chinese private higher education*. University World News. Erişim adresi: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20181003094521393>
- Yung-chi, A. H. (2012). Impact of excellence programs on Taiwan higher education in terms of quality assurance and academic excellence, examining the conflicting role of Taiwan's accrediting agencies. *Asia Pacific Education Review*, 13, 77–88.
- Yükseköğretim Kanunu. (4 Kasım 1981). Resmi Gazete (Sayı: 17506). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>
- Zha, Q. (2006). The resurgence and growth of private higher education in China. *Higher Education Perspectives*, 2(1), 54-68.